

Theo Knippenberg's

Bulkboek®

ONLINE

literaire klassieken - reeks 20e eeuw

Herman Heijermans

OP HOOP VAN ZEGEN

(Spel van de zee in vier bedrijven)

Herman Heijermans

1864 -1924

Herman Heijermans was een schrijver van romans en columns – maar is vooral één van de zeer weinige goede toneelschrijvers uit de Nederlandse literatuur. Zijn toneelstuk *Op Hoop van Zegen* wordt nog steeds vaak opgevoerd. Vooral de naam van de hoofdpersoon, Kniertje, en de verzuchting *de vis wordt duur betaald* zijn beroemd geworden.

Herman Heijermans begon zijn toneel-loopbaan in 1892 als toneelcriticus bij *De Telegraaf* en hij maakte meteen vijanden door zijn felle kritiek op het erbarmelijke Nederlandse toneel. Maar hij liet het niet bij kritiek alleen. Hij begon zelf te schrijven. Vanaf 1898 werd er vrijwel elk jaar in Amsterdam een nieuw stuk van hem op de planken gebracht. Meestal zijn het stukken met heftige maatschappijkritiek. Hij schreef tegen godsdienstige bekrompenheid, tegen de uitbuiting van arbeiders, mijnbouwers, scheepslieden, tegen de burgermansmoraal. Sommige stukken veroorzaakten een schandaal, zoals *Allerzielen* (1904), dat kwetsend zou zijn voor katholieken. Maar dat maakte hem niet minder populair bij de toneelbezoekers.

Zijn stukken werden beroemd, ook in het buitenland, in Frankrijk en vooral in Duitsland.

Van de begrafenis van Herman Heijermans in 1924 is een filmpje bewaard gebleven. Het was er zo druk alsof er een popster begraven werd. Langs de weg van Zandvoort naar Amsterdam, waar de koets met de doodskist reed, stonden de mensen rijndik. Heijermans was bij zijn dood een nationale beroemdheid.

In samenwerking met

Klik op het logo voor boekinfo

Colofon

Dit bulkboek is vormgegeven (en geïllustreerd) door Natascha Frensch (www.natascha-frensch.nl) en samengesteld door Theo Knippenberg voor Bulkboek Online (info@bulkboek.online)

Meer lezen over Herman Heijermans:

[Op literatuurgeschiedenis.nl](http://opliteratuurgeschiedenis.nl)

[In het Letterkundig Museum](#)

Videoclips van Toneelopvoeringen

[De repetities voor een recente opvoering van Het Toneel Speelt Op Hoop van Zegen.](#)

[Een Beeld-recensie van een recente opvoering van een ander stuk van Heijermans, 'De Meid'](#)

Videoclip: De Musical

[Een trailer van 'Op Hoop van Zegen, de Musical'.](#)

De speelfilm 'Op Hoop van Zegen'

'Op Hoop van Zegen' is ook twee keer verfilmd.

De laatste speelfilm, met o.a. Danny de Munk, vind je in 7 afleveringen op YouTube.

[De eerste aflevering vind je hier.](#)

Herman Heijermans

OP HOOP VAN ZEGEN

Spel van de zee in vier bedrijven

Voor de eerste maal opgevoerd door de 'NEDERLANDSCHE TOONEELVEREENIGING' te Amsterdam op Maandag 24 December 1900.

Dramatis personae.

KNIERTJE, *een vissersweduwe.*

GEERT EN BAREND, *haar zoons.*

JO, *haar nicht*

COBUS, *haar broer.*

DAANTJE, *diakenhuismannetje.*

CLEMENS BOS, *reder.*

MATHILDE, *zijn vrouw.*

CLÉMENTINE, *zijn dochter.*

SIMON, *scheepmakersknecht.*

MARIETJE, *zijn dochter.*

MEES, *Marietjes aanstaande.*

KAPS, *boekhouder.*

SAART, *vissersweduwe.*

TRUUS, *vissersvrouw.*

JELLE, *bedelaar.*

1STE VELDWACHTER.

2DE VELDWACHTER.

Het Spel geschiedt in een Noordzee-vissersplaats.

OP HOOP VAN ZEGEN

EERSTE BEDRIJF

De armoedige woonkamer van Kniertje. Links, twee bedsteden en deur. Rechts, ladenkast met heiligebeeldjes, pullen en portretjes. Een schouw. Achter, klinkdeur naar het kookhok, glazenkast, kooi met duif, raam met bloempotten. Middag.

Eerste toneel.

Cobus. Clémentine. Daantje.

CLÉMENTINE, *'n schetsboek op de knie*

Nou dan! - Cobùs!

COBUS, *poserend, schrikt wakker, glimlacht*

Hè-hè-hè! Ikke heb niet geslapè... Nee, neè...

CLÉMENTINE

Hoofd meer zò - Nog meer - Wat zanik je nou! Strakjes zat je zo leùk.
En - je hand op je kniè...

COBUS

Tja - as je zo lang stil zit - krijg je 't te pakkè...

CLÉMENTINE, *ongeduldig*

Zou je nou asjeblijf, às-je-blièf nièt willen pruimen?

COBUS

Ik - ikke pruim niet. Kijk maar.

CLÉMENTINE

Hou dan je mond dicht.

DAANTJE, *binnentredend door kookhok*

Dag saam.

CLÉMENTINE

Dàg. Ga nog maar 'n hoekie om.

DAANTJE

Nee, juffrouw - 't wordt tijd. Nou - ik zou 'm nog niet herkenne.

CLÉMENTINE, *glimlachend*

O.

DAANTJE, *z'n bril verzettend*

Ziet-u - as 'k zo vrij mag zijn - z'n kin staat ànders - en - en z'n òòge bevalle me niet - maar z'n neus die is 'm - en - en - z'n dassie da's màchtig - daar zou je op zwere.

CLÉMENTINE

Zo.

DAANTJE

nogal wat moois

... En de bedstee met de gordijne... 't Is me 'n bik*.

Neemt 'n pruim.

Kan u mijn niet is gebruike?

CLÉMENTINE

Misschien. Hand hoger! Je mònd stil!

COBUS

Da's makkelijk ezeid - as ù gewoon is te pruime en je niet pruime màg - dan kan je je lippe niet vàsthoue. Wat zeg jij, Daantjè?

DAANTJE

Ik zeg dat 't tijd wordt. We ete om vier en de moeder is làstig.

CLÉMENTINE

Dat zal met jullie ouwetjes wel nódig zijn.

DAANTJE, *een stoel bijschuivend*

Pèh! We hebbe nog al wat in te brenge! Niet dàt! 'n Diakenie is me 'n bik. Vrete met snauwe - of je 'n bedelaar ben. Vanmorrege koffie as

*'t is me 'n bik: het is me

- as 't onderste uit de regenton - en errete zo hard as je eksteroog.

CLÉMENTINE

In jouw plaats - hou je mond stil! - zou 'k God danken dat me ouwe dag bezorgd is.

COBUS

Tja-tja je mag je niet bezondige...

DAANTJE

God dånke? Née hoor. Me hele leven gevaren - hoeveel reize wel? - niet te telle - schipbreuk gehad - gebrek gehad - gevaren van me tiende - èn - twéé zoons op zee verloren. Nee hoor. Nee hoor. De moeder is 'n krèng. Je zou d'r op d'r smoel slaan...

CLÉMENTINE

Nou! je bent hier niet in de kroeg.

DAANTJE

Dat ben 'k net niet. Maar 't gaat je tot hièr zitte. Verlejen week mocht 'k niet uit, omdat 'k met je permissie, náást 't bakkie gespoegd had. Zeg u nou zèllef - zou ù met òpzet náást 't bakkie spoege? 'n Diakenie is 'n gevangenis. Hebbe ze je opgeborrege dan zijn ze je kwijt. 'k Wou da'k met fassoen door de haaie gevrete was, toen 'k nog voer...

COBUS, *giechelend*

Hè-hè-hè! De haaie luste jou niet. Je bent te taai, man.

CLÉMENTINE

Hou je lippen stil!

COBUS

Tja, tja.

DAANTJE

De haaie lùste niet... 'n Karkas slikke ze nog. Pèh! De ouwe Willem heb 'k voor me oge in tweeën zien bijte dat 't bloed 'r uit spoot. En die wàs mager.

CLÉMENTINE

Is de ouwe Willem door 'n háai opgeeten?

DAANTJE

Door één? Door zès. Zó as-die overboord sloeg hadde ze 'm te pakke.
't Water zag rood.

CLÉMENTINE, glimlachend-ongelovig

Hè, wat vreselijk! En toch zou 'k 't wel is* willen meemaken - zo iets.+

DAANTJE

Pèh! Wille meemake... Wij mòtte...

CLÉMENTINE

Heeft ie geschreeuwd?

DAANTJE

En hoe!

COBUS

Tja, je zal niet schreeuwe als je de tande in je bille voelt - hèhèhè!
Buiten klinkt 'n viool. Op de maat der muziek schokkert Cobus in z'n
stoel.
Tadedade - dadada -

CLÉMENTINE, *driftig het schetsboek sluitend*

Daar dan!

Opstaand.

Morgen ben je rustiger hoor!

COBUS, *zich uittrekkend*

Helemaal stijf!

Danst knip-vingerend met waggelende beentjes.

Tadedada - dadada.

DAANTJE, *bij het raam*

Psst! Niemand thuis.

*is: eens

Tweede toneel.

De vorigen. Jelle. Barend.

JELLE, *voortspelend*
Asjeblief!

DAANTJE
Niemand thuis!

JELLE
Ik kom vast eens in de week.

DAANTJE
Ze zijn naar de haven.

CLÉMENTINE
Daar!
Smijt iets het raam uit.

JELLE, *ophoudend*
Dank u wel.
zoekt.

COBUS
Achter die steen, stommert.

DAANTJE
Née - meer daar.

CLÉMENTINE
'k Heb 't diè kant uitgesmeten. Hè, wat 'n ezel! Is-die zò kippig?

COBUS
Hij heit maar 'n hallef oog - en met 'n hallef oog zie je niet veel.
Achter je!

JELLE
Ik zie niks.

DAANTJE

Psst! Hé! Barend help is 'n handje!

CLÉMENTINE

'r Moet 'n dubbeltje liggen.

BAREND, *een mand wrakhout op de rug*

Geef 't 'm dan in z'n pote.

bonst de mand neer.

Hier!

Draagt het hout door het kookhok.

JELLE

Duizendmaal bedankt, juffrouw.

Loopt spelend door.

COBUS

Hè-je-die kwajongen gehoord?

CLÉMENTINE *tot Barend*

Zeg 'ns, grote aap, had je 't tegen mij?

BAREND, *schuw-verlegen*

Nee, juffrouw. 'k Wist niet dat ù hier was. Ik dacht...

COBUS

Je mot niet denke - je mot denke om weer zo gauw mogelijk na zee te gaan - en brood voor je moeder te verdiene.

BAREND

Bemoei je 'r niet mee...

COBUS

Hoor - tegen mijn het ie praas - en anders staat-ie met z'n bek vol tande - ik ben niet bang - hèhèhè - ik doe niet in me broek as 'k vare mot - hèhèhè!

DAANTJE

Kom nou. 't Heit vier geslage.

CLÉMENTINE

Morgen, tièn uur, Cobus...

DAANTJE

Kan niet juffrouw. We motte steentjes krabbe.

COBUS

Ja, we motte steentjes krabbe.

CLÉMENTINE

Weer wat nieuws! Wat is dat?

DAANTJE

Nou - 't onkruid krabbe op de binnenplaas.

CLÉMENTINE

Morgen-middag dan?

COBUS

Tja - dan zal 'k 'r weze.

Neemt 'n pruim uit Daantjes doos.

Dag juffrouw. Dag lutjebroek. Hèhèhè!...

Derde toneel.

Barend. Clémentine.

CLÉMENTINE, *haar hoed vaststekend*

Die plaagt je nog al is, hè?

BAREND, *schuw-lachend*

Ja, juffrouw.

CLÉMENTINE

Ben je an 't zoeken geweest op 't strand?

Hij knikt verlegen.

Veel gevonden?

BAREND

Nee - 't was vannàcht en - en dan - en dan -

stokt.

CLÉMENTINE

Ben je nou héús bàng, domme jongen, om te varen

hij knikt lacherig.

En ze doen 't allemaal...

BAREND, *bot*

Ja, ze doen 't allemaal.

CLÉMENTINE

'n Man mot niet bang zijn...

BAREND

Nee, dat mot 'n man niet...

CLÉMENTINE

Nou dan?

BAREND, *aarzelend*

Ik blijf liever an wal...

CLÉMENTINE

Ik zal je niet dwingen... Hoe oud ben je?

BAREND

Vorige maand afgekeurd voor de dienst.

CLÉMENTINE

Afgekeurd?

BAREND

Voor me - voor me - ja, dat weet 'k niet - maar afgekeurd.

CLÉMENTINE, *lachend*

Da's 'n gelukkie - 'n bange soldaat...

BAREND, *kort-opvlammend*

An wal ben 'k niet bang - laat ze maar op komme - dan haal 'k ze 'n mes door d'r ribbe!...

CLÉMENTINE

Mooi!

BAREND, *weer zakkend in verlegenheid ...*

Neem me niet kwalijk, juffrouw.

Zwak getoeter van een stoomboot...

Da's de Anna - d'r is 'n dooie an boord.

CLÉMENTINE

Wéér 'n dooie?...

BAREND

De vlag hing - halfstok.

CLÉMENTINE

Tù-tù-tù-tù... Nummer twee van de week. Eerst de Agatha Maria...

BAREND

Nee, 't was de Charlotte...

CLÉMENTINE

O ja! De Agatha was de vórige week. En is 't al bekend wiè...

bij knikt ontkennend.

Ben je dan niet nieuwsgierig?

BAREND

Och - je went 'r an - en van ons is 'r niemand op -

verlegen-triestig

vader kàn niet - Jozef kàn niet - Hendrik kàn niet - die - dat weet u wel -

en - en - Geert - nou die zit nog altijd in de kast...*

CLÉMENTINE

Ja - diè heeft wat 'n schánde over jullie gebracht.

BAREND, *wrokkig*

Schande... schande...

CLÉMENTINE

Wanneer komt-ie vrij?

BAREND

Wete we niet...

CLÉMENTINE

Weet je niet?

BAREND

Zes maande hebbe z'm gegeve - zès maande - maar de voor-arrest ging d'r af - en hoe lang die duurde wete we niet.

*kast: gevangenis

Vierde toneel.

De vorigen. Kniertje.

KNIERTJE, *door het raam*

Dag juffrouw.

CLÉMENTINE

Daàààg!

KNIERTJE

Hoe komme de kippe nou los? Kijk de haan nou toch is! Ga je weg sallemander? Kischt! Vort! Jo! Jo!...

BAREND

Laat ze maar lope. Ze gaan al vanzelf.

KNIERTJE, *binnentredend*

Da's 'n geduvel zonder end, juffrouw! Toe steek je pote nou is uit!
Motte we weer mot met Arie krijge?

BAREND, *lijzerig*

Dan zàlle we mot krijge.

Onverschillig af, jaagt buiten de kippen op.

KNIERTJE

Dan zàlle we... Zo'n lam stuk jongen mot 'r nog geboren worde...
Doodvreter! - Gaat u al weg?

CLÉMENTINE

'k Ben nieuwsgierig wat 'r met de Anna gebeurd is.

KNIERTJE

Ja - ik was ook al op weg - maar 't kon nog zo lang dure - en 'k heb me buik vol van dat wachte op de pier - as de pièr is vertelle kon... Is u klaar met 't portrettere van me broer?

CLÉMENTINE

Morgen. Ik wil Barend ook wel is tekenen - zo als-ie strakkies binnenkwam met 'n mand hout op z'n schouers.

KNIERTJE

Bàrend? Nou, mijn goed.

CLÉMENTINE

Die schijnt hier niet èrg vertroeteld te worden.

KNIERTJE, *verveeld*

Dàt most 'r bijkomme! vertroeteld! Hoe eerder 'k 'm kwijt ben hoe liever!

Door het raam.

Jaag ze dan op! Kischt! Kischt!

BAREND

De haan wordt bang van al dat schreeuwe.

KNIERTJE

Dan slacht-ie jou wat!* Kischt!

CLÉMENTINE

Hahaha! Hahaha! Nou die zit lekker op Arie z'n dak.

*Dan slacht-ie jou wat: Dan lijkt hij op jou

Vijfde toneel.

De vorigen. Jo.

JO, *door linkse deur - bruin voorschoot - rooi-ijzers aan de zwarte handen*
Dàg juffrouw.

KNIERTJE, *nijdig.*

De kippe zijn los! De haan zit op Arie z'n dak.

JO, *vrolijk-lachend*

Hahaha! Dáar zal-ie toch geen eiere legge!

KNIERTJE

Hoor haar! En nou wéet ze dat 't laatst op vechte af is geweest omdat ze in z'n aardappelveld liepe!

JO

'k Heb ze zèlf losgelate, ouwe brombeer - Truus het gister gerooid.

KNIERTJE

Zeg 't dan dadelijk.

JO

Nee maar, wat doe ik nou ànders? O, juffrouw - die wordt alleen mens as ze gromme kan. 's Nachts as ze slaapt knort ze nòg hardop. Van nacht het ze in d'r droom gevlóékt! Hahaha! Nou maar je màg! Snauw jij maar, hoor! Je ben toch 'n goeie ouwe!

Tot Barend die binnenkomt.

Ach stumper! Zit de haan op 't dàk? En wil-ie 'r niet afkomme?

BAREND

Nou - schei uit!

JO

Wedde dat as je met de kippies vrijt - de haan jaloers wordt en vanzelf na benee tippelt? Hahaha! Hij ziet 'r wit van!

CLÉMENTINE

Nou, nou!

JO

Hij mot bakker worde, wat tante? Met je blóte voetjes in 't roggemeel!
Hahaha!

BAREND

Jullie kunne allemaal!...
driftig af, links.

JO, *nasarrend*

Stakker!...

CLÉMENTINE

Nou - plaag zo niet... Ben je an 't rooien?

JO

Tja van vanmorge vier uur af. Niks gedaan tante - allemaal rot en kriel.

KNIERTJE

'n Arm mens wordt wèl bezocht - regen en regen - de boel mòst rotte - d'r was geen houe an - en zo ga je de winter in - de harde winter - ach, ach, ach!

JO

Hè, wat zanik je weer. Toe làch nou is. Ben ik zo hangerig? Geert kan elk ogenblik werom komme èn...

KNIERTJE

Geert - en wat dan?

JO

Wat dan? Dan - dan - Dan niks! Vrolijk zijn. Met knieze en gromme win je geen aardappel meer. Ja, zo mot 'k nou de héle dag prate... 'k Heb 'n konijn gevangen. O zo!

CLÉMENTINE

Gesprenkeld?*

JO

En netjes. Die schooier wou van ons armoedje meevrete. Jawel. We lâte ons begappe! Net terwijl 'k an 't rooie ben, zegt de sprenkel*: knàp - 'n vette hoor - veertig cente minstens!+

CLÉMENTINE

Da's leuk! Nou - ik ga.

*Gesprenkeld: Gestroopt

*sprenkel: klem

Zesde toneel.

Kniertje. Jo. Clémentine. Bos.

BOS

Hallo! Blijf je hier helemaal logere? Mag 'k 'r in komme?

KNIERTJE, *vrindelijk*

Natuurlijk, meneer. Asjeblief, meneer.

BOS

'k Heb vuile pootjes, kindere.

KNIERTJE, *lief*

Hindert niks, meneer. Droog zand is geen ongeluk - ga u zitte.

BOS

Daar zal ik nièt nee op zegge. Ja, Knier, we worde 'n daggie ouwer, meid. Dag nichie.

JO

Dag meneer. U ziet...
wijst lachend haar handen.

BOS

Mot je naar bal met je handschoentjes?...

JO, *knikt uitdagend*

De horrelepiep en de schotse drij!* - Hè!

BOS

Hahaha! Jij ben 'n brutaal zwartogje.
Tot Clémentine.
Nou? Laat 's kijken.

CLÉMENTINE, *kribbig*

Née. Daar heb-u toch geen verstand van.

*De horrelepiep en de schotse drij: twee volksdansen.

BOS

O. Dank u. Breng 'n dochter groot, leer 'r tekene, maar je neus 'r buiten.
Kom! Doe nou niet kinderachtig!

CLÉMENTINE, *verwend-kribbig*

Née. As 't àf is.

BOS

Eén ogenblikkie.

CLÉMENTINE

Hé, pa, zanik nou zo niet. Dat gezeur!...

BOS

Alweer 'n standje te pakken, hahaha!

Zevende toneel.
De vorigen. Barend.

BAREND, *verlegen*
Dag, meneer.

BOS
Barendje - je komt asof je geròepen was.

BAREND, *lacherig-verwonderd*
Ikke?

BOS
We hebben je nodig, ventje.

BAREND
Goed meneer.

BOS
Drommels, 'r begint hier al wat te groeie.

BAREND
Ja, meneer.

BOS
Je wordt 'n héle kerel. - Hoe lang loop je nou al zonder werk?

BAREND, *schuw*
Drie verreljaar...*

KNIERTJE
Dat liegt-ie - meer dan 'n jaar...

BAREND
Niewaar!

JO
Wel waar! Reken maar op... November... December...

*verrel: vierde deel, kwart

BOS

Goed, goed, kinderen. Geen kwestietjes. 't Leven is zo kort... Nou, Barendje - heb je lust in de 47?... Wat?...

BAREND, *angstig*

De 47...

BOS

De op HOOP VAN ZEGEN ...

CLÉMENTINE, *verwonderd*

Wil u de HOOP VAN ZEGEN ...

BOS, *scherp*

Hou je 'r buiten! Hou je 'r buiten, zeg ik!

CLÉMENTINE

En vanmorgen nog...

BOS, *driftig*

Clémentine!

CLÉMENTINE

Maar pa...

BOS, *heftig met de voet stampend*

Wil je asjeblief vooruit gaan?

CLÉMENTINE, *schouderophalend*

Wat flauw om kwaad te worden - hè, wat klein - Bonjour!

KNIERTJE

Dag juffrouw...

Achtste toneel.

Kniertje. Jo. Barend. Bos.

BOS, *glimlachend*

Precies d'r mama. 'n Katje, hè? Ja - bij tijden mot je 'n duvel zijn, ha haha! Anders zouden m'n vrouw en m'n dochter de rederij waarnemen - en ik in de keuken de aardappels schillen, hahaha! Ofschoon 'k dat ook wel gedaan heb in me jonge jaren.

KNIERTJE

Of 'k me dat herinner...

BOS

Aarpels met 'n verse haring.

smakt met de lippen.

Maar voorbij, voorbij. Met 'n vloot van acht loggers staat je kop na andere zaken -

glimlachend,

al zie 'k nog graag zo'n paar zwarte ogies, brutaaltje! Mag 'k toch wel zeggen? Ongevaarlijk - tijd gehad - hahaha!

KNIERTJE

Gaat uw gang maar...

BOS

En ons vrindje?

KNIERTJE

Doe dan je bek open!

BAREND

Ik wou liever...

KNIERTJE, *nijdig*

Liever... lièver!

JO

Hè - wat 'n mispunt!...

BOS

Kinderen! Geen ruzietjes!... jong, je mot 't zelf weten. De HOOP VAN ZEGEN heeft 't vorig jaar op de haringvangst, in 'n teelt van vier reizen, de besomming van veertien duuzend gulden gemaakt - de equipage is compleet - Hengst is schipper - de matrozen zijn 'r op één na... de jongste², de reepschieter³, de afhouer⁴ - alles voorzien - nou dacht de schipper an jou as oudste - driekwart⁵, jong.

BAREND, *zenuwachtig-aarzelend*

Nee - née, meneer...

KNIERTJE

O, zo'n koppig krenng! 'k Kan 'm niet na boord rånsele...

JO

As ik 'n man was...

BOS

Ja maar dat ben jij nou niet - jij ben 'n knappe meid - hahaha! - Zulke matroosjes kunne wij niet gebruike. - En waarom wil jij niet, vadertje? Bang voor zeeziekte? Je hebt toch al 'n teelt⁶ meegemaakt as afhouer en as middeljongen⁷...

KNIERTJE

En as speeljongen⁸, meneer!...

JO

Hij slentert en schooiert liever - Uh, wat 'n pietermannetje!...

² *jongste*: de laagste in rang onder matrozen.

³ *reepschieter*: degene die de touwen wegbergt als het net wordt opgehaald.

⁴ *afhouer*: degene die het schip voor de wind houdt.

⁵ *driekwart*: voor driekwart van de volle gage, omdat Barend nog onervaren is op deze post.

⁶ *teelt*: één vangstperiode op de haringvaart.

⁷ *middeljongen*: matroos van middelrang.

⁸ *speeljongen*: ketelbinkie.

BOS

Je doet èrg dom, jong. Met je grootvader heb 'k zelf gevaren - ja, toen had 'k ook liever bij moeders pappot gezeten, dan prikken⁹ levend gehouen met handen as klompies ijs - en liever in 'n verse boterham gehapt dan prikkekoppen afgebeten... En je vader...

BAREND, *hees*

Me vader is verzope - èn me broer Jozef - èn me broer Hendrik - Nee - ik vertrap 't!*

BOS, *opstaand, vrindelijk*

Ja - as-die zó denkt, is 't beter 'm niet te dwingen, moeder Kniertje. Dat kan 'k meevoelen. Mijn vader is ook niet op z'n bed gestorven - maar as je zo doorredeneert, leit de hele visserij op 'r gat - of we motten met 'n simmetje* uitgaan op baars en bliek en palinkies...

KNIERTJE, *driftig*

't Is om te...

BOS

Lauw! Lauw! Met geweld vang je nog geen katterige haring...

JO, *lachend*

Die zou ik wel is wille zien!

BOS, *lachend*

Dat gelooft ze niet, Knier! Wij weten bèter, wat?

KNIERTJE

Ach - ik vin 't niet om te gekke, meneer. Die beroerde kwajongen praat 'r van asof ik me man - en die goede Jozef - en - en - vergeten ben - maar dat ben ik niet - dat *eindigt in zacht snikken.*

⁹ *prik*: aasvis die levend gehouden moest worden voor de kabeljouwvangst. De prikkebijter diende de levende prikken aan stukken te bijten.

*vertrap: verdraai, vertik

*simmetje: hengel

JO

Mal mens! Toe! Tantetje-lief! Lamzak! Draak! Stuk chagrijn!

BOS

Niet huilen, Knier!... Met huilen maak je de dooien niet levend...

KNIERTJE

Nee, meneer - dat weet 'k wel, meneer. De volgende maand wordt 't twaalf jaar dat de Clémentine op 't Zand is gebleven...

BOS

Ja, 't was de Clémentine - in '88.

KNIERTJE

November acht-en-tachtig... Toen was hij zeven. Wou zo'n aap daar nou méer van wete* dan ik?

BAREND, *nerveus*

Dat heb 'k niet gezeid. 'k Ken me vader helemaal niet - en me broers niet... Maar - maar -

BOS

Nou dan?

BAREND

'k Wil 'n ander vak. Niet op zee - néé...

KNIERTJE

'n Ander vak? Kan je wat anders? Nog niet leze of schrijve...

BAREND

Is dat mijn schuld?

KNIERTJE

Nee - 't is de mijne. Drie jaar heb 'k ondersteuning gehad - 't eerste jaar drie - 't tweede twee vijf-en-twintig - 't derde 'n daalder - de andere negen kon 'k rondscharrele...

*van wete: verdriet van ondervinden

BOS

Vergeet je mij nou totaliter?

KNIERTJE

Daar blijf 'k u dankbaar voor, meneer. As 'k bij u en bij de pastoor niet had kenne werke of is 'n warrem kliekie hale - dan - dan - En dat verwijt de snotneus me nog!...

BAREND

Ik verwijt niks... Ik... ik...

JO

Kom uit je wóorde. Meneer zoekt 'n plasie om van z'n cente te leve.

BAREND

Jij kan!... Ik wil alles - zandgrave - helmenplante - inzoute - ik wil metselaar worde of timmerman - of loopjongen...

JO

... Of burgemeester! Of veldwachter! Hahaha! En 's nachs in 't dònker lope - om de diefies te pakke... O! O! Wat 'n stùk van 'n man!...

BOS

Brutaaltje!

BAREND

An jou heb ik maling!... Heb 'k 'n woord geklaagd toen laatst 't zout 't vlees van me pote vrat, toen 'k niet slape kon van de pijn.

KNIERTJE

Metselaar wòrde... De jongen is gek!... Timmerman worde... Hoeveel keer krijgt 'n metselaar 'n ongeluk? Elk vak het wat anders...

BOS

Ja, Barendje - 't is wèl onnozel. Risico van de arbeid, jongetje. Denk is an de mijnwerkers, de machinisten, de stokers - de - de. Hoe dikwijls klim ik niet langs 'n valreep? Hoe dikwijls roei ik niet naar 'n logger? Kuren, ventje! Daar mot je niet an toegeven.

KNIERTJE

En we hébbe geèn keus. God alleen weet hoe de winter zal zijn - al de aarpels zijn in 't late najaar verrot, meneer...

BOS

Ja - da's in de héle streek. - Nou, joggie?

BAREND

Née, meneer.

KNIERTJE, *driftig*

As je dan maar 't huis uitrukt - opvreter!

BAREND, *dof*

Goed, moeder.

KNIERTJE

Mars! 'k Zou 'm...
dreigt.

BOS

Kom, kom.
'n Stilte. Barend loopt schuw heen.

Negende toneel.

Kniertje. Jo. Bos.

JO

As ik zo'n zoon had...

BOS

Maak eerst dat je 'n vrijer krijgt...

JO, *glunderend*

Die hèb 'k hoor!... As ik zo'n zoon had, sloeg 'k 'm links en rechts! Bah!
'n Bàngè man!

luchtig.

'n Zeeman weet niet beter of vroeg of laat... Daar denkt-ie niet over... As
Geert zo was... dan weet 'k wel dat... Verbeel je tante - Géért...

BOS

Geert?...

JO

Die staat de duvel - wat tante? Nou, 'k ga afrooie. Dag Meneer.

BOS

Zeg, zwartogie - lach jij nou àltijd?

JO, *schaterend*

Nee, 'k zal huile! Daààààg!

Terug in de deuropening.

Tante - spreek 's over Geert.

Tiende toneel.

Kniertje. Bos.

BOS

Geert - is dat je zoon, die...

KNIERTJE

Ja, meneer.

BOS

Zès maanden?

KNIERTJE

Ja, meneer.

BOS

Insubordinatie?

KNIERTJE

Ja, meneer - z'n hande niet thuis gehoue...

BOS

Stomme bliksem!

KNIERTJE

Ik denk dat z'm gesard hebbe...

BOS

Dà's larie! Sarren doen ze niet bij de Marine. 'n Mooie boel! 't Gezag zou voor de haaien zijn, as 'n matroos maar opstoppers had uit te delen, as 'm iets niet beviel.

KNIERTJE

Da's wel waar meneer, maar...

BOS

En is zij op die... op die deugniet verkikkerd?

KNIERTJE

Z'is dol met 'm. En dat mag. 't Is 'n knappe jongen - net z'n vader - en sterk - Daar staat z'n portret - toen droeg-ie nog z'n uniform - eerste klasse - nou is-ie...

BOS

Gedegradeerd?...

KNIERTJE

Nee - weggejaagd - as-ie vrij komt... De brani-kraag stond 'm zo lief - tweemaal in Indië geweest - 't is hard - en as-ie volgende week - of over veertien dage - of morgen - 'k weet niet wanneer - werom komt, heb 'k 'm ook op me dak - ofschoon - ofschoon - dat mot 'k van 'm getuige - hij 'r geen gras over zal late groeie - Zo'n reus vindt overal 'n schipper.

BOS

'n Lekker dier...

KNIERTJE

As jongen is-ie al op de geepreis¹⁰ geweest.

BOS

'k Zal je één ding zeggen, Knier - liever neem 'k 'm niet - ontevreden rakkers zijn 'r tegenwoordig genoeg - Wat van de Marine komt - dat is - verdomd 't is wáar - dat is róod op de graat - rooien blief ik niet. Gelijk?

KNIERTJE

Zeker meneer. Maar mijn jongen...

BOS

Jawel... Lauw! Jacob - de kromme Jacob heeft de schipper ook an de dijk motten zetten. Die was, godbetert, met alles ontevreden - die dacht dat 'k met de besomming¹¹ knoeide. - Ja - ja. Krankzinnig. Nou probeert-ie 't in Maassluis. Bij ons geen fratsen.

¹⁰ *geepreis*: de geep kon als aasvis voor de kabeljouw dienen.

¹¹ *besomming*: de opbrengst van de vangst.

KNIERTJE

Mag 'k 'm dan na de schipper zende - of direk na 't kantoor van de waterschout?

BOS

Maar je zègt 'm...

KNIERTJE

... Ja meneer.

BOS

Komt-ie bijtijds dan kan-ie op de HOOP VAN ZEGEN. Net van de helling. De proviand en de vaten worden 'r in gebracht - en terug met 'n vòlle lading - dat weet je.

KNIERTJE, *blij*

Ja meneer.

BOS

Nou - ajuus!

Buiten stemgemompel.

Wat is dat?

KNIERTJE

Mense die van de haven terug komme - de *Anna* het 'n dooie.

BOS

De stoomtrawler van Pieterse? - Sjongen! Wie is 't?

KNIERTJE

'k Weet 't niet. 'k Ga effen hore.

Elfde toneel.

Geert. Barend.

(Het toneel blijft leeg. Buiten vaag gemompel. Pratende vissers gaan het raam voorbij. Een kerkklokje luidt. Geert sluipt de linkse deur binnen, smijt 'n pakje in rode zakdoek neer, kijkt schuw in de bedsteden, in het kookhok, loert door het raam. Dan, grommend, plompt hij bij de tafel, de hand onder het hoofd, staat wrokkend op, neemt uit de achterkast het brood, snijdt zich een homp, loopt kauwend naar de stoel terug, laat de homp grimmig vallen, staart voor zich uit. Het kerkklok-gelui houdt op.)

BAREND, *uit kookhok*

Wie?... Geért!

GEERT, *nors*

Ja - ik ben 't... Nou, je mag wel 'n poot geve.

BAREND, *druk zijn hand schuddend*

Heb je - heb je moeder al...

GEERT, *nors*

Nee. Waar is ze...

BAREND

Moeder die... die...

GEERT

Wat sta je me nou bezopen an te kijke?...

BAREND

Je - je... Ben je - ziek geweest?

GEERT

Ziek? Ik wor niet ziek.

BAREND

Je ziet zo - zo wit...

GEERT

Zeg maar bedonderd. Geef 't spiegeltje is an - Verdomme! Wat 'n smóél!

Smijt 't spiegeltje woest neer.

BAREND, *angstig*

Heb je 't beroerd gehad in de - kast?

GEERT

Nee, lèkker! - Wat 'n vraag! - Je krijgt 'r biefstuk te vrete! Is 'r klare in huis?

BAREND

Nee.

GEERT

Haal dan wat - As 'k geen druppie krijg - sla 'k zo tegen de vlakke.

BAREND, *verlegen*

'k Heb geen cente...

GEERT

Ik wel.

Peurt in z'n zak, smijt een handvol op tafel.

In de kast - verdiend. Daar!...

BAREND

Bij de rooie om 't hoekie?

GEERT

Kan me niet verdomme - as je maar opschiet!

Hem naroepond

- Is - is moeder gezond?

een stilte

- En Jo?

BAREND

Die is an 't rooie...

GEERT

Hebbe ze de pest an me?

BAREND

Waarom?

GEERT

Omdat 'k...

kwaadaardig.

Kijk toch niet zo bezopen...

BAREND, *verlegen*

'k Mot nog an je - hoe zal 'k 't zeggen - an je ráar gezicht wenne...

GEERT

Raàr gezicht... Nùl 'k hou 'n bokkie!* ... Hadde ze de duvel in?...

nors.

Nou?

BAREND

Dat weet 'k niet...

GEERT

Verrek - jij weet niks!

Een zwijgen - Barend slipt weg.

**Nùl [...] bokkie*: Geen kwestie van

Twaalfde toneel.

Jo. Geert.

JO, *met 'n gesprenkeld konijn in de hand*

Jezi!... Laat het vallen. Géért!...

vliegt op hem toe, slaat de armen om z'n hals, barst in zenuwsnikken los.

GEERT, *dof*

Schei nou uit! Dat verdomde geblèr - schei uit!

JO, *voortsnikkend*

Ik ben zo blij - ik ben zo blij, lieve Geert...

GEERT, *grimmig*

Nou! - Nou!

JO

Ik kan 't niet helpe!

Snikt heftiger.

GEERT, *haar armen loswringend*

... Nou dan! 'k Kan zo'n boel leven niet an me kop hebbe...

JO, *verschrikt*

... Zo'n boel leven?

GEERT, *grommend*

Dat snap je natuurlijk niet... Zes maanden alléén - alleen met je eigen vuil - in 'n cel...

verblind de hand voor de ogen houdend.

Laat 't gordijn wat zakke - 't is hier 'n zon om dol te worde!

JO

God... Geert...

GEERT

Toe dan!... Dà's beter.

JO

Is je baard?

GEERT

Me baard beviel ze niet... Die wou 't Rijk hebbe... Lelijk geworden, wat? 'k Zie 'r belazerd uit, wat?

JO, *aarzelend-lachend*

Jij? Nee. Hoe kom je 'r op? Je zou helemaal niet zegge...
snikt opnieuw zachtjes.

GEERT

Wel verdomd! Heb je niks anders te vertelle?
Zij lacht nerveus. Hij wijst op z'n slapen.
Grijs geworden, hè?

JO

Nee, Geert.

GEERT

Je liegt!
de spiegel wegtrappend.
'k Heb 't zelf gezien. De schooiers, om 'n zéeman op te sluite in 'n hok
waar je niet lope kan, waar je niet spreke kan, waar je
slaat woest met de vuist op tafel.

Dertiende toneel
De vorigen, Barend.

BAREND

Hier is de jenever.

JO

... De jenever!

BAREND

Voor Geert...

GEERT

Bemoei je 'r niet mee... Is 'r geen glas? - La-maar!

Slikt driftig...

Dat knapt op.

Hoe laat is 't?

BAREND

Half vijf...

JO

Heb je brood genomen? Had je honger?

GEERT

Ja. Nee. Nee. Ja. 'k Weet 't zelf niet.

Zet de fles weer aan z'n mond.

JO

Toe Geert - niemeer... Je kan 'r niet tegen.

GEERT

Niemeer?

slikt.

Torn!*... Hahaha! Da's de beste manier om je maag te looien! Nog geen vaam!

slikt

*Torn: Daar gaat-ie

Torn! Kijk maar niet zo beroerd, meid - 'k zal me niet bezuipe! Bah! 't Stinkt. Ongewoonte. - Is 'r proviand an boord?

JO

Kijk's - 'n vette, hé? Zèlf gesprenkeld.

raapt 't konijn op.

Maar - nog geen uur dood...

GEERT

Goed voor mòrgen. - Hier, ga jij is wat inslaan - wat ham en wat vlees...

BAREND

Vleès, Geert?

JO

Nee - da's overdaad. As je dan vléés wil kope, bewaar dan de cente tot Zondag.

GEERT

Zondag - Zondag... heb jij zès maande niks anders gevrete dan roggemik, rats, paàrdebone? 'k Ben te slap om een poot te verzette - leg niet te dondere! - Schiet op! En - en - 'n brok kaas! - 'k Heb lust om me 'n koliek te vrete. Hahaha! Zou 'k nog 'n druppie?

Barend af.

JO

Néé.

GEERT

Goed, géen druppe. Is 'r tabak?

JO

God wat vin ik 't prettig dat je weer vrolijk wordt. - Ja, d'r is nog sjek - in de pot.

GEERT

Mooi zo. Pràchtig. Is dat me ouwe pijp?

JO
Hè-'k voor je bewaard.

GEERT
Met wie heb je gescharreld - terwijl 'k zàt...

JO, *vrolijk*
Met oom Cobus!

GEERT
Jullie zijn allemaal tuig.
Stopt, rookt.
In geen half jaar de smaak in me bek gehad. Dat is geen tabak,
damp
lijkt wel hooi! Bah! De klare stinkt en de pijp stinkt.

JO
Eet dan eerst...

GEERT, *de pijp neerlegend*
Slaap je nog altijd naast tante?

JO
En naast de varkes. We hebbe bigge.

GEERT, *lachend*
En moet ik weer op zolder?

JO
Daar leg-ie warm, vent.

Veertiende toneel.

De vorigen. Kniertje.

KNIERTJE, *buiten*

Waarom is 't gordijn neer?

JO, *haar vinger op de mond*

Sst!

Gaat voor Geert staan.

KNIERTJE, *binnen*

Wat voer je uit? - Wat is 'r met 't spiegeltje gebeurd? - Wie zit...

GEERT, *opstaand*

Dag ouwetje...

KNIERTJE, *schrikkend*

God-allemachtig!

GEERT

Nee - ik - Geert...

KNIERTJE, *neerzittend*

O, o, daar krijg 'k 'n hartklopping van...

GEERT

Hahaha!... Die 's verdomd goed!...

wil haar pakken.

KNIERTJE

Nee - nee - stràkkies...

GEERT, *driftig*

Strakkies? Waarom stràkkies?

KNIERTJE, *angstig-verwijtend*

Je hebt me zo'n boel plezier gedaan...

JO, *sussend*

Wees nou stil...

GEERT

Ben je van plan te gaan verwijte? 'k Heb genoeg an me kop gehad. En anders...

KNIERTJE

Anders...

GEERT

...Pak 'k me boeltje!...

KNIERTJE

Da's z'n thuiskomst.

GEERT

Wou je da 'k op 't zondaarsbankie ging zitte? Dànk jou!

KNIERTJE, *angstig - op schreien af*

Al die tijd het 't dorp 'r schande van gesproke... Je kon geen boodschap doen of...

GEERT, *nors*

Wie wat van me te zegge heeft - mot 't doen, waar 'k bij ben. 'k Ben geen dief en geen inbreker.

KNIERTJE

Née - maar je heb je hand opgeheve tegen je meerdere.

GEERT, *woest*

'k Had 'm z'n strot motte dichtknijpe.

KNIERTJE

Jongen, jongen - je maakt ons allemaal ongelukkig.
Begint te snikken.

GEERT, *plomp stappend*

Nommer twee... As 'n béést behandeld en hier gebliksem op de koop toe!

grijpt z'n pakje.

'k Ben in geen bui om - om jou

bij de deur - aarzelt - smijt 't pakje neer.

Nou!

zachter.

Huil niet, moeder. 'k Zou zelf... Verdomd!

JO

Toe - tantetjelief...

KNIERTJE

Je vader leit erges in de zee - nooit zo-ie je meer angekeke hebbe - nóóit... En die het ook wat te verdure gehad.

GEERT

'k Ben blij da'k ànders ben - niet zo onderworpen. 'n Hele eer om je te láte trappe! Ik heb geen vissebloed... Nou dan? Houen we regen?

KNIERTJE, *hem omhelzend*

Als je maar tot inkeer komt.

GEERT, *opstuivend*

Morgen zou 'k 'm weer de tande uit z'n bek slaan.

KNIERTJE

Wat is 'r dan voorgevalle?

JO

Hè ja - vertel nou is alles - ga nou is rustig zitte.

GEERT

'k Heb lang genoeg gezèten, hahaha!... La-me maar lope - dan hou 'k 'r de gang in.

De pijp weer opstekend.

Bah!

JO

Rook dan niet, ezel!

GEERT

Nou wil 'k! - Zonder jón zou 't niet gebeurd zijn...

JO, *lachend*

Nee - diè is goed.

GEERT

Goed... goed... 'k Had je voor 'm gewaarschouwd.

JO

Voor wie? Wat kles je nou!

GEERT

Voor die ploert... Weet je nog dat je met 'm gedanst heb in de herberg van de rooie?

JO

Gedanst?... Ik?...

GEERT

...De avond vóor we uitzeilde.

JO

Met die schele kwartiermeester? - As 'k 'r 'n woord van begrijp!... Heb je met diè... En je wou 't zèlf...

GEERT

Kan je nee zegge, as 'n 'supérieur'...? An boord had-ie smoesies, hoorde 'k 'm de schipper vertelle dat ie...

JO, *driftig*

Wat?

GEERT

Dat-ie - Dondert niet!... Hij sprak van je of je de eerste de beste matrozen-hoer...

JO

Ik! Zo'n geméne...

GEERT

Toen die in de kuil kwam na de hondewacht heb 'k 'm met 'n korvijnagel¹² op z'n smoel getimmerd - Vijf minute later zat 'k in de boeie - zes dage 'r in gebleve -

spottend -

de provoost¹³ was vòl - toen veertien dage provoost - zes maande cel - en verbod om in de eerste tien jaar bij jè kòninklijke Marine te diene. Dat verbod is goddome 't ergst!... Je zou je twee hande late kappe om 'r weer te komme, wéer genegerd te worde, weer uitgevloekt as 'n schooier, wéer geregeerd as 'n slááf..

KNIERTJE

Geert, Geert... Zeg toch niet zulke woorde. 'r Staat geschreven...

GEERT, *grimmig*

Geschreven! Stònd 'r maar wat geschreven voor òns...

KNIERTJE

Schaam je...

JO

Het-ie dan geen gelijk?

KNIERTJE

As-ie fatsoenlijk was gegaan na de kommandant...

GEERT

Hahaha! Je had matroos motte worde, moeder! Hahaha! Fasoenlijk? Ze ware blij dat ze me knippe en sjeze* konde! Toen 'k in de provoost zat, vonde ze krànte in me bulle, die 'k niet leze mocht - en brochures, die 'k niet leze mocht - dat dee de deur dicht... Anders hadde ze me derde klasse gemaakt...

¹² *korvijnagel*: houten of ijzeren pen om een touw aan vast te maken.

¹³ *provoost*: gevangenis voor soldaten en marinematrozen.

KNIERTJE

Krante, die je niet léze mocht?... En wáarom las je ze dan?...

GEERT

Waarom? Goeie sull!... Ach - as 'k jouw onderworpen gezicht zie - snap 'k geen kans om te zegge wáarom! Waarom desertere ze - waarom heeft nog geen twee weke vóor dat met mijn gebeurde, Piet de stoker twee van z'n vingers afgesnejen? Enkel om de lol! Moedwil! 'k Kan 't jullie niet kwalijk neme - jullie wist niet beter en ik von 't pakkie mooi - maar nou 'k hersens in me kop heb, zou 'k elkeen wel wille waarschouwe! - 'n kind, 'n kwajongen, die zich voor véértien jaar verbindt om te moorde...

KNIERTJE

Om te moorde? Jongen, zeg toch niet zulke vreselijke dinge - je bent nog wat opgewonde...

GEERT

Opgewonde? Nee... helemaal niet - eerder kapot. In Atjeh heb 'k meegevochte - 'n arme verdommeling met 'n bajonet in z'n donder gestoken, dat 't bloed in me oge spoot. Daarvoor kreeg 'k de Atjeh-medaille. Die kan je nog vinden in me pakkie. Geef is op!

Jo raapt het pakje op. Barend komt binnen, kijkt toe.

Waar zit dat ding?

Rukt de medaille van z'n matrozenjekker, smijt haar uit het raam.

Vort! 't Heeft lang genoeg op me borst geklungeld!

KNIERTJE

Geert! Geert! Wie het je zo gemaakt! 'k Herken je niemeer...

GEERT

Wie? Wiè hebbe 'n stomme kwajongen, die geen tien kon telle, voor véértien jaar geronseld? Wie hebbe 'm gedrild en gefokt voor 'n hondeleven? Wie hebbe 'm in de boeie geslagen toen-ie voor z'n meid optrad! De boeie - je had is motte komme kijke - hoe 'k 'r in liep te kreune as 'n béést - met 'n ander beest in me buurt die ook met ijzers an z'n pote liep, omdat-ie 'n brutaal woord had gezeid an de officier-van-de-wacht. Zes dage met die verdomde ijzers an je klauwe - en geen kracht om ze te breke - zes dage minder dan 'n dier -

*sjezen: kwijtraken

enkel vrij om gelucht te worden en te lope na 't galjoen!¹⁴...

JO

Praat 'r nou niet verder over... Je bent nog zo moe...

GEERT, *in één grimmigheid-van-verhaal*

...Toen de provoost!... Dat stinkende, donkere hok, waar je varkenskot 'n paleis bij is - 'n hok zonder raam, zonder licht, 'n hok waar je niet staan kan, niet legge kan - 'n hok waar ze je water en brood toesmijte: Hier hond - vreet! - Der was 'n storm in die dage - twee sloepe werde stukgeslage - je dacht dat je na de verdommenis ging - dat je geen kip meer zou terugzien - jou niet en jou niet en jou niet - na de verdommenis in zo'n stinkend donker hol - zonder aanspraak - zonder de poot van 'n kammeraad... Nee, laat me uitprate. 't Lucht me! Eén druppie nog.

Drinkt vlug.

Uit de provoost kwam 'k voor de krijgsraad. Dáar heb je wat in te brenge! Smoel houen. Opzitten. Antwoord geven. Je bek weer houen. Gouwe epaulette, die doordele motte over 't tuig, dat God op de wereld geschòpt het om te diene, te saluere, te...

KNIERTJE

..Jongen - jongen...

GEERT

...Zès maande... zès maande om me te betere, te betere bij vreten dat je niet slikken kon - roggemik, gort, èrretesoep, rats... drie maande zakkies geplakt en as 'k kans zag van hònger de zure rotte stijfsel gevrete - drie maande erwte gezocht - èn - nou zal je me niet gelove - 'k zal geen zee meer zien as 'k 'n wóórd lieg - 's avonds, boven 't gaslicht, kookte 'k in me vuil waterremmer de errete die 'k gàppe kon. Dan werd 't hengsel heet, kon je 't niet meer vasthoue, vrat je ze - halfgaar - had je 'n vòlle maag... Dat, om je te betere, bij òns, om je te betere as je in drift 'n schoft geranseld heb die je meid - 'n hoer noemde - en as je krante leest, die je niet leze màg...

KNIERTJE, *angstig*

Da's wèl onrechtvaardig...

¹⁴ *Galjoen*: uitbouw aan de boeg, naast de boegspriet.

GEERT

Onrechtvaardig! Hou d'urf je 't zegge! Vers van de zee - in 'n cèl - geen wind en geen water en geen lucht - 'n raampje met tralies in de hóogte zo groot as 'n patrijspoort - en de stank van je éigen vuil in de emmer - en de nachte - de verdomde nachte as je niet slape kon - de nachte dat je opsprong en stapte as 'n krankzinnige heen en weer - heen en weer - afgepasst vièr stappe - de nachte dat je maar zat te bidde om niet, niet - d'òl te worde - en alles vervloekte, alles, àlles!...

Laat het hoofd in de handen zakken.

JO, *na een lange stilte op hem toegaand, slaat de armen om z'n bals.*

Knierdje huilt. Barend staat suf

... Geert!...

GEERT

Nou! Laten we niet...

gromt, z'n tranen bedwingend.

Vlammetje!

rookt.

Nou, moeder!

scharrelt op 't raam toe - tot Barend.

Leg je lekkers maar neer...

haalt het raamgordijn op...

De haan zit goddome op 't dak, hahaha!... Wil je gelove da'k zo dálijk zou kenne uitzeile... Twee dage zee, zée, zée en 'k ben weer de ouwe, wat?... Waarom loopt Truus te huilen?... Truus!

KNIERTJE

Ssst!... Niet anroepel! De Anna is net binnengelope z'nder d'r man...

enige zachtpratende, bedrukte vrouwen gaan het raam voorbij.

Stakker!... Zes kindere...

GEERT

...Is Arie...

Zij knikt...

Da's verdomd...

laat somber-denkend 't raamgordijn zakken.

EINDE VAN HET EERSTE BEDRIJF.

TWEEDE BEDRIJF.

(Zelfde kamer als voren).

Eerste toneel.

Jo. Simon. Marietje.

JO, *bij de tafel*
... Hè!

MARIETJE
Dàààg!... Ze zijn 'r nog niet...

SIMON
Nee, ze zijn 'r nog niet.

JO
Loop je alweer vort?...

SIMON
Da's te zegge...

MARIETJE
Jezzes, vader, blijf nou zolang.

SIMON
Jawel - ik zal niet van de deur af... ik mot...

MARIETJE
Je mot niks... Toe nou...

SIMON
Wel sallemanders, ben 'k 'n kind? - 'k mot - 'k mot...
domp af.

Tweede toneel.

Jo. Marietje. Kniertje.

MARIETJE

Doe daar wat tegen... Dat begint 's morges vroeg.

JO

Is-die weer zó erg?...

MARIETJE

Je had 'm eergister motte zien - 't halve dorp achter 'm. Ach! Ach!
Toen moeder leefde, dorst-ie niet. Die sloeg 'm op z'n gezicht, as-die
na jenever stonk. Laat ik dat is probere!

JO, *schaterend*

Je zegt dat asof je... Hahaha!... Mèes most je hore!

MARIETJE

Mees heb 'k nòoit zien drinke... En vader vrøeger zèlden, hoor. Enfijn -
ik kan geen kurk in z'n mond stoppe - ik kan 'm niet an 'n touwtje
vasthoue.

Kijkt door het raam.

Natuurlijk vort - bij de rooie. Akelige dronkelap! - Hoe oud is Kniertje
vandaag geworden?

JO

Een en zestig. Kras voor d'r leeftijd, hè? - Ga zitte. - En vertel is -
vrolijk -
wannèer ga je trouwe?...

MARIETJE

Dat hangt van de reis af - Zie-je, we wòue wel dalijk.

Glimlachend-aarzelend.

Want-è... Want-è... Nou, je begrijp me wel... Maar éerst most Mees z'n
papiere late kommen - veertien dage voorhange - dàn zit-ie lang en
breed op zee. - Nou, vijf wekies. Vijf wekies gaan gauw genoeg
voorbij.

JO, *blij-geheimzinnig*

Wij trouwe in December.

MARIETJE

Da's zowat gelijk... Ben je óók...? Nou?... 'k Heb jou toch ook àlles gezeid...

Jo haalt de schouders op, lacht.

KNIERTJE

...Ze làcht alweer. Dag Marietje.

MARIETJE, *haar zoenend*

Nog honderd jare...

KNIERTJE, *haar mandje uitpakkend*

Gòd zal me beware! Honderd jaar! Daar heb 'k geen cente voor!+

Een toet* openend.

Je mag 'r eentje proeve - jij ook - Zeemoppe* - Nee, geen twee - jij, met je lange grijpvingers! Voor elk van de jonges - 'n hallef pondje zeemoppe - ènne 'n half pakkie sjek - ènne 'n zakkie sigare. Weet je wat Barend meekrijgt, nou die zo flink geworde is - kijk is...

JO

Nou - dat zou 'k Geert geve...

KNIERTJE

Nee. Ik vin 't zó aardig in die jongen, dat-ie de knoop doorgehakt het, da'k 'm 'n pleziertje wil doen. Voor wat hoort wat...

MARIETJE

Heb u die gekócht?...

KNIERTJE

Gekócht! Ik zal kópe! Dat zijn oorringe - 'k weet niet hoe oud. Me man droeg ze thuis en op Zondag.

*toet: puntzak

*Zeemoppe: een soort koekjes.

MARIETJE

D'r staan schepies op - en maste - en zeiltjes... 'k wou dat ik ze had voor 'n broche...

JO

Waarom mot de grutter ze hebbe? 'k Zou toch mene dat Geert as oudste...

KNIERTJE

Scheld nou niemeer voor grutter. Da's niet goed.

MARIETJE

't Het heel wat voete in de aarde gehad voor-ie tekende, hè!

KNIERTJE

Jawel. Jawel. Maar met zijn broer sàmen wóú-ie wel - en neem nou is alle harte bij je eigen* - 'n jongen die niet sterk is - ja niet zo héél sterk - voor de dienst is-ie afgekeurd - en 'n jongen die veel geweten het van z'n vader en van Jozef...

JO

Dàt kan 'k nou niet uitstaan! Eerst 'm uitschelde en uitvloeke en nou - alles botertje an de boom...

KNIERTJE

Ook goed. Laat 'm geweest zijn wat-ie was. Maar over 'n uur ben 'k 'm kwijt - over 'n uur. - Je mot nooit kwàad van mekaar gaan. 'n Zoet-slokkie, Marietje? We hebben verse ijzerkoekies en pitmoppe. Allemaal ingeslage voor me jaardag - 'k had motte wete dat vandaag... Zet de boel maar klaar, Jo, - Saart komt direk - en de jonges magge ook wel 'n slokkie.

*neem [...] eigen: ga nou eens bij je zelf na

Derde toneel.

De vorigen. Cobus. Daantje.

COBUS, *door 't raam*

Jonge meissies - enne 'n glasioe anijs... We komme bijtijs.

KNIERTJE

Cobus - smijt bûiten je pruim weg!

COBUS

Ik zou je danke.

Bergt z'n pruim in z'n rode zakdoek...

Nou - nou-è - je weet wat 'k zegge wil.

DAANTJE

Insgelijks. Insgelijks.

JO

'k Zal maar niet vrage of...

COBUS

Nee... nee... ga je gang maar. Doe 'r nog maar 'n scheutje bij.

JO

Daar! Nou loopt 't 'r over.

COBUS

Da's niks. 'k Zal nog geen droppie morse.

Bukt bevend naar tafel, slurpt 't glas leeg.

Hèhèhèhè!

DAANTJE

Pitmoppe? Asjeblijf.

Geeuw.

MARIETJE

O!

Zijn geeuw nabootsend.

Dank-ie-wèl!

DAANTJE

Pèh - as je mijn jare heb!... Vannacht haast niet geslape en van middag geen tukkie...

JO

Kruip in de bedstee, hahaha!

COBUS

Dat zou-ie wel wille met 'n jonge meid 'r bij om z'n voete te warme...

MARIETJE

Neem liever 'n hete kruik, Daan!

COBUS

Nou as ik 't voor 't kieze heb...

KNIERTJE

Hou toch je mond! Praasmaker! De moeder van de diakenie mot 'm hellepe om z'n broek vast te make! En dat wil...

JO

Hahaha! O, ome Cobus!...

MARIETJE

O! O! Hahaha!...

COBUS

Tja de Engelsman zeit - 'n ouwe man mist de kissès en 'n jonge man kist de misses. Versta je?

JO

Precies. Dat wil zegge: vrouw haal je kat in huis, 't begint te regene. Hahaha! Hahaha!

Vierde toneel.

De vorigen. Saart.

SAART, *door linkse deur*

Dag! Wel gefeliciteerd allemaal!

COBUS

Kom 'r maar in!

SAART

Dag Daantje en dàg Cobus en dàg Marietje en dàg Jo - Nee, 'k ga niet zitte.

KNIERTJE

Eén slokkie...

SAART

Nee, 'k ga niet zitte. Me potje staat op.

JO

Toe nou!...

SAART

Nee, ik doe 't zeker niet - me deur staat an - as de kat tegen 't stel stoot - née - geef 't zo maar. Nou - nou - nog veel jare hoor en dat de jonges - waar zitte de jonges?...

KNIERTJE

Geert is genacht gaan zegge - en Barend brengt met Mees de bultzakke en de stoppekissies¹⁵ en 't oliegoed in de jol* - ze komme direk. Om drie uur motte ze an boord weze.+

SAART

Hè, daar brandt me hart van af*... Was je gister bij Leen?+

*jol: sloep

**daar [...] af*: dat smaakt heerlijk

¹⁵ *stoppekissies*: kistje met persoonlijke bezittingen van de zeeman.

KNIERTJE

Nee - ik kon niet...

SAART

D'r was van alles hoor en volop. De bruid had 't te pakke - drie glasies rosies-zonder-doorne - twee glasies volmaakte liefde en wel vièr glasies juffertjes-in-'t groen... * Hoe ze 't gestouwd het - nou!...

COBUS

Wat zalle die zoete lippies geplákt hebbe... hèhèhè... Geef mijn maar de óúwe oorlam van brandewijn met stroop... Watte Daan?

DAAN, *opschrikkend*

Wat?

KNIERTJE

Die komt hier slape!... 't Lijkt wel of je niet op bed ben geweest...

COBUS

Op z'n bed... hèhèhè...

DAAN, *nijdig*

Nou!... Maak geen lolletjes.

JO, *giechelend*

Ome Cobus - as 'k 't zegge mag voor 't tafelzeil...
wijst op haar neus.

COBUS, *z'n zakdoek nemend*

O! O! Verandering van weer.

KNIERTJE

Nee, toe zeg, laat je pruim 'r nou in!

SAART

Ouwe pruimesnoeper!...

*rosies-zonder-doorne [...] juffertjes-in-'t-groen: verschillende likeuren.

COBUS

Snoeper? Je zal nooit raje hoe 'k 'r an kom... Nog geen tien minute gelejen, zie 'k Bos, de reder - en die geeft me - die geeft me 'n wit rolletje - van - van vloeipapier met tabak 'r in - hou noeme ze zo'n ding?

MARIETJE

'n Sigaret!...

COBUS

Ja 'k zal zo'n ding róke - met - met stinkend papier - da's 'n pruim met 'n hemmetje an...

SAART

En jij ben 'n sikkerlap* zònder hemmetje* an! - Nee, 'k ga niet zitte.+

JO

'k Hèb al volgeschonken.

*sikkerlap: dronkelap

*zònder hemmetje: bedoeld is: armoedig

Vijfde toneel.

De vorigen. Simon.

SIMON, *dronken*

Dag.

KNIERTJE

Dag Simon. - Schuif maar toujours bij...

SIMON, *naast de linkse deur neerplompend*

'k Zit hier best...

COBUS

Zoet slokkie?

MARIETJE, *angstig*

Nee.

SIMON, *dof*

Wat nee?...

MARIETJE

Je het genoeg!

SIMON, *dof*

Heb 'k - sallemanders!...

MARIETJE

Vort is de aardigheid!

KNIERTJE

Hei-je Geert niet gezien?

SIMON, *grommend*

...Uh - uh - Geert...

COBUS

Geef 'm 'r nog maar een - op de valreep.

MARIETJE, *driftig*
Nee! Nee!

SIMON, *dof*
Nee? Godverdomme!
Steekt z'n *neuswarmer** op.

KNIERTJE
Is 'r veel werk op de helling* - Simon?+

SAART
... Da's vast hoor.

SAART
Nou - ik ga vort.

JO
Hè, wat vrindelijk! Ze komme toch zó... Neem nou 'n stoel...

SAART
Nee - as 'k zitte ga verkles 'k me tijd... 'n Hallelvie dan nog - Nee, géen
ijzerkoekie...

*neuswarmer: korte pijp
*helling: werf

Zesde toneel.

De vorigen. Geert.

GEERT, *door linkse deur*

't Lijkt alle hens op 't dek, hier! Dag allemaal!

Op Simon wijzend.

Lazerus? - Hé, Simon!

SIMON, *grommend*

... uh - ja...

MARIETJE

Laat 'm nou maar!

GEERT

Blimsems - wat ben jij opgetuigd! - Nog 'n kwartier, jongens! - Jo schenk maar in.

Tussen Kniertje en Jo.

Daar ga je moeder! Proost! Santjes, Jo! Santjes*, Daantje!... Sàntjes!

JO

Hahaha! Ingeslape met 'n pitmop in z'n hand!

KNIERTJE

Is-die niet goed in orde?...

COBUS

Ssst!... Ssst!...

zich verkneuterend ...

Vannacht - hèhèhè! - vannacht het-ie in z'n bed...

zachtjes proestend ...

het-ie in z'n bed...

sterker giechelend ...

in z'n bed... gèpièst... En toen was-die zó bang voor de moeder

wéer proestend...

dat-ie op is gestaan - op z'n blote voete... en 't laken bij de kachel gedroogt... Hèhèhè!... Maar toen was 't matras nog kles - klèsnat - en eer dat dàt droog was... hèhèhè!... Ssst!... Ssst!... Nie-zegge, dat je 't

*Santjes: Gezondheid

van mijn weet... hèhèhè!

JO

Hàhàhà!

MARIETJE

Hahaha! Die ouwe Daan!

SAART

Mooi om je vrind te verraje!...

COBUS

Verraje? 'k Vertel 't toch niet an de móeder!...

GEERT

En as je 't nou wèl vertelt! Vrete jullie genadebrood? Bang voor de móeder!

COBUS

Jij het makkelijk prate. - As je gesnap wor, mag je in geen veertien dage uit...

GEERT

Stakker!... Eer 'k zó oúd zou wille worde...

JO

O - da's héél lief - we zijn nog niet getrouwd - en hìj is al weduwnaar!¹⁶

GEERT, *vrolijk*

't Is de vraag of 'k met jou niet van IJsland ten haring vaar*! Hahaha?
Zal 'k 'm porre*. 'k Kan 't wel zònder korvijnagel...

zingt.

'Rijzen, rijzen, laat je niet nooien,
Stuurboordskwartier springt uit je kooien!

¹⁶ *we zijn [...] weduwnaar:* eigenlijk wil Jo zeggen: 'We zijn nog niet getrouwd en hij maakt al een weduwe van me.'

*'t *Is [...] vaar:* het is de vraag of ik met jou niet een grote vergissing bega.

**porre:* wekken

Je kan an dek wel zwemmen gaan.
De regen is goed, en de wind is gedaan.
't Is rijzen, 't is rijzen,
't Is rijzen voor stuurboordskwartier!' bis.
Slaat met de hand op tafel -, de andren kloppen mee...
Hahaha!

DAANTJE, *schrikt wakker. Algemeen gelach...*
Dat kan jou ook overkomme op mijn leeftijd.

GEERT
Hahaha! Ik wor niet oud. Lekke schepe motte zinke!

JO
Nou Geert!

SAART
Hij wordt niet oud! As je dat voor 'n poos had gezeid, toen je 'r uitzag as 'n slappe vadoek... Maar nou!... 't Zitte het je goed gedaan, jong!

COBUS
Hèhèhè!.... Ze kenne van jou nou ook zinge, dat je zakkies geplakt het -
net as Domela - hèhèhè!...
zingt met piepende stem.
Me neefie Geert mot zakkies plakke
Hi-ha-ho!
Me neefie Geert...

SAART
...Mot zakkies plakke!

DAANTJE, JO, MARIETJE, COBUS
... Hi-ha-ho!

GEERT, *lachend*
Verrek tuig! Die make 'r 'n lolletje van!...

KNIERTJE, *angstig*
Toe, jullie motte niet zo uitgelate zijn. Dà's nìet goed.

JO
Ah! Dacht 'k wel! Je ben jàrig, hoor!... Neem nou 'n stoel, Saart.

SAART
'n Stoel?... Knàp as jij 'r een...

MARIETJE
Ik kan wel staan.

SAART
Nee - ik zit al.
Plakt naast Cobus.

COBUS
'k Val 'r haast af - Steek liever je duim in je zitvlak!¹⁷

MARIETJE, *bij versufte simon*
Vader!...

SIMON, *bot-grommend*
Ze motte - ze motte - niet - niet - Da's vást...

MARIETJE
Kom nou!...

GEERT
Laat 'm z'n eigen mast overboord zeile!¹⁸ De man hindert toch niet.

SIMON, *suf-gebarend*
Jullie motte - jullie motte ....

MARIETJE, *nijdig*
Wàt mot 'r nou?

SIMON, *mummelend*
...De ribhoute... en... en...

¹⁷ *Steek [...] zitvlak:* ga op je duim zitten.

¹⁸ *Laat [...] zeile:* laat hem toch doen waar hij zin in heeft.

stevig.

Da's vast!...

GEERT, JO, COBUS, DAANTJE, SAART

Hahahaha! Hahaha!

Zevende toneel.

De vorigen. Mees.

MEES

Sallusies!

KNIERTJE, *angstig*

Ben je alleen? Enne - Bàrend?

MEES, *ruw-goedig*

Dàt weet 'k niet!

KNIERTJE

Je zou toch sàmen de bultzakke en de stoppekissies...

MEES

Mòt met de schipper! Is dat 'n zeeman!

JO

Mòt? Nòu al herrie?

MEES

'k Kan 'r geen woord van navertelle - bàng - bàng - altijd bang!

Tot Marietje, die Simon heeft bewogen heen te gaan.

Ga je mee?

JO

Nee - eerst 'n slokkie - tante is jarig.

MEES

Wel verdraaid! Nou-è - nou-è - Knier, nog vele jare!

KNIERTJE

Je hebt me angstig gemaakt.

JO, *lachend*

Angstig?

KNIERTJE, *vals*

Ja, àngstig! Daar verwondert ze zich over. 'k Heb voorschot van Bos opgenome...

GEERT

Hij het toch getékend. - Kles toch niet, moeder!

COBUS

Hij zal z'n meissie genacht zijn gaan zegge.

Buiten klinkt Jelle's viool.

Tadedada...

SAART

Zit toch stil! 't Lijkt wel of je paardevlees heb gegete...

DAANTJE

Wij krijge vlees!... Nog geen dooie kat!...

Achtste toneel.

De vorigen. Jelle.

JELLE, *de oude polka spelend*
Asjeblijft!...

GEERT
Kom 'r maar in, ouwe!

JO
Ach jezzis, de tobber ziet met de dag minder.

JELLE, *spelend*
...Ik kom vast éens in de week.

GEERT
Éerst 'n andere mop, ouwe! Die verdomde polleka.

JO
... Hè - speel is van - van - hoe-hiet-'t-ook-weer?

COBUS
Ja, da's héél mooi wat zij daar zegt.

SAART
Je weet wel, Jelle - van - van - ...
zingt.
Ik ken 'n lied dat 't hart bekoort...

MEES
Zeg - as je ons nou!....
Jelle zet de Marseillaise in.
Da's betere kost.
zingt.
Allose vodela-bedieje - deboe - debie - de boelebie...

MARIETJE
Hahaha!... Da's frans van 'n dooie schelvis!...

JO

Hahaha!...

MEES

Lach maar! Ik heb is in 'n franse haven gelege - en alles best hoor!
As 'k zei pijn kreeg 'k 'n brood en as 'k zei doe open de poort, dan
deëe ze de deur open!... Niks waard!...

GEERT

Allemaal gekles! Zet nog is in, Jelle. Wat bliksem, as we d'r hollandse
woorden voor hebbe!

Jelle begint opnieuw. Geert zingt brullend

'Op manne, broeders, saam veréééénigd!

Op burgers, sluit u bij ons aan!

Uw smart, uw lijden zij gelenigd...'

Negende toneel.

De vorigen. Bos.

BOS (*die 't zingen halfwege in de raamopening heeft aangehoord, driftig schreeuwend*)

Wàt mòt dat hier?

Algemene verschrikte stilte.

Maak goddome dat je an boord komt! 't Is je tijd!

Woedend af.

Tiende toneel.

De vorigen. Zònder Bos.

KNIERTJE, *na een lange stilte*

O, - O is d'at schrikke! Hè! Hè!...

JO

Wat scheelt 'm?

MEES

As 'k begreep waar die stem vandaan kwam!...

SAART

Hoe kan je ook zo stóm zijn - om as je wéet dat meneer Bos twéé huize verder woont - te brulle as 'n speenvarken.

MARIETJE

Jessus, wat was-ie nijdig.

COBUS

Hèhèhè! Bij diè zal jij geen zak zout ete...

KNIERTJE

Wáarom zing je ook zulleke geméne liedjes?...

GEERT, *driftig*

Wel verdomd! Ben 'k in me huis of niet? As 'k niet zo raar had zitte kijke, - die ouwe kikker ineens voor je oge - dan had 'k 'm z'n kast uitgeveegd! - Maak dat je an boord komt... Speel op, Jelle!

Jelle zet in.

KNIERTJE

Ach toe nee, Geert - ... Ik ben bang dat as meneer Bos... wenkt Jelle op te houen.

GEERT

Diè is bang om te vare - diè bang voor de moeder van de diakenie - diè voor zó'n klein redertje!... In me èige huis verbieje!... Kommandere asof 'k z'n knechie ben...

SAART

Gekheid is gekheid: as jij reder was, zou je ook niet wille dat 'n matroos zong as 'n sociaal...

KNIERTJE

...En terwijl-ie weet hóé afhankelijk 'k ben.

GEERT, *heftig*

Afhankelijk! Wees nièt afhankelijk! 't Is 'n eer voor je om bij 'm schoon te make! 'k Zou geld tóe-betale! Zeg dank-ie as je de bril van z'n bestekamer* mag schrobbe! Afhankelijk! 't Kantoor dweile, de vuile boel reddere, de modder van z'n laarze likke - tweemaal in de week vijftig cente en de kliekjes, die ze op d'r borde late staan, die ze niet meer lùste!...

JO

Maak je toch niet kwaad, malle jongen!

KNIERTJE

O, o, wat zal 'k 'n standje krijge, zaterdag...

GEERT

Jij, 'n stàndje? Wáarvoor jij 'n standje? Als je je niet je hele leven door die braniemaker, die zelf met niks begonnen is - had laten trappe en behandle as 'n sloof - terwijl me vader en me broers om voor hém duite te verdiene op 't Zand zijn gebleven - dan zou je hém z'n huid volschelde dat-ie de brutaliteit het gehad z'n bek open te doen!...

KNIERTJE

Ik zal... ik zal... - God zal me beware...

GEERT

God zal jou beware om àltijd je nek te buige. Hier - pak an - Jelle. Over 'n jaar krijg je van me moeder cente om te spele.

Zingt...

'Kom manne, broeders, saam veréééé...'

*bestekamer: toilet

KNIERTJE

Toe nou Geert - tóe nou...
legt haar hand op z'n mond.

JO

Hè, wat plaag je dat ouwe mens op d'r jaardag!...
Jelle houdt z'n hand op.
Hier, op één been kan je niet staan.

COBUS

Wou je van mijn centè hebbe? Alles staat vast bij me bankier.
Op Daan wijzend.
Bij die mot je weze...

DAANTJE, *nijdig drinkend*

Pèh... Hou me niet voor de mal!

JELLE

Wel bedankt saam....
af

MEES

Nou - ga je mee?

GEERT

'k Zal nog 'n ogenblikkie op Barend wachte. Wat heb jij 'n haast! De jonges komme toch langs.

SAART

Vat je nou niet dat die mekaar... Dag, goeie reis!

MARIETJE, MEES

Dag!
Handen worden gedrukt, goeie reis gewenst.

KNIERTJE

Hallef drie... 'k Maak me ongerust...

SAART

Hàllef drie? Heb 'k zó lang... En me deur, die anstaat! Goeie reis!...

Dag Knier - dag ouwetje - dàg!

Af links.

Elfde toneel.

Kniertje. Geert. Jo. Cobus. Bos.

BOS, *bruusk door kookhok binnentredend*

Ben jij soms óók van plan niet mee te gaan?

GEERT, *nors*

Heb jij 't - tegen mijn?

BOS, *driftig*

Tegen jóu, ja! Schipper Hengst het me orders, begrepen?

GEERT, *rustig*

Dol geworden...

BOS, *driftiger*

De waterschout is gewaarschouwd!...

GEERT, *ingehouden*

'k Heb maling an jou èn an de waterschout.

Cobus en Daantje sluipen weg, blijven luistren voor 't raam.

Ben jij bedonderd! Wie zègt dat 'k niet na boord zal gaan?...

KNIERTJE

Ja, meneer, hij staat kláár...

BOS

Die àndere jongen van je, die Hengst as oudste gemonsterd het...
verdomt 't!

KNIERTJE

O, goeie God!

BOS, *tot Cobus en Daantje*

Valt 'r wat te luistere?

Ze groeten benauwd, lopen door...

't Lijkt hier wel 'n kroeg - zuipe en oproer...

JO, *verontschuldigend*

Tante is jàrig...

GEERT, *driftig*

En as moeder nièt jarig is - doen we nog wat we zélf wille.

BOS

Jij most jouw toon...

GEERT, *opstuivend*

Mijn toon?... Uitgerukt!...

KNIERTJE, *angstig*

Ach - lieve Geert - Neem 'm toch niet kwalijk, meneer - hij's driftig en in drift zeg je dinge...

BOS

...Dinge die niet te pas komme! Stront voor dank! Ben je goed voor je mense dan... dan...

dreigend.

As je niet binnen de tien minute an boord ben... laat 'k je door de politie hale!...

GEERT

Jij láát hale... Wie denk jij dat je voor je heb?...

JO

Toe Geert - wees nou stil...

BOS, *heftig*

... Wie 'k voor me heb - vraagt-ie, dùrft-ie vrage...

tot Kniertje.

Jij mot weer's 'n goed woord doen voor 'n oproerling, die de Marine niet hebbe wil...

GEERT, *spottend*

Heb jij 'n góéd woord gedaan? Hahaha! 't Is om je te bedoen! Jij betaalt loon - ik geef me werk. Voor de rest lap 'k je aan me zole!

BOS

Je bent 'n héle gróte kwajongen - da's alles!

GEERT, *grimmig*

As 'k 't voor moeder niet liet,
dreigend...
dan...

JO, *haar armen om hem slaand*

Geert! Geert!...
een lange stilte.

BOS

En dat in jòuw huis... Goeie dag -
bij de deur...

Knier, Knier weet wèl wat je begint... Te goeder trouw heb 'k je
voorschot gegeven...

KNIERTJE

Ach ja meneer, ach ja...

BOS

Heb ik jóu óoit gemeen behandeld?...

KNIERTJE

Nee, meneer - u en de pastoor...

BOS

Je ene zoon wil niet mee - je àndere - jij komt nog is verkeerd terecht,
vrindje...

GEERT

Hou uit je stagfok!¹⁹ Fokkeschoot²⁰ vast!... An boord ben 'k
matroos - hier schipper - 't kan niet bezopener! 'n Reder die dit niet
wil en dat niet wil, die z'n neus door 't raam boort, as je zingt wat 'm
niet anstaat...

¹⁹ *stagfok*: klein extra zeil vóór aan het schip.

²⁰ *Fokkeschoot*: touw om de fok mee vast te zetten.

BOS

Voor mijn part zing je... 'n Redelijk matroos die op 't punt staat te trouwe, most blij zijn dat z'n patroon 't goeie met 'm voor het. Zou je vader, die 'n door en door braaf man was, 'n reder hebben d'urve dreige? Jullie jonge jonges hebbe nog geen respekt voor grijze hare!...

GEERT

Mooi zo. Weer 'n afstraffing op de voorparade* - Respekt voor grijze hare? Wis en donders! Maar dan voor grijze haren, die grijs zijn geworden in gebrek en beroerdheid...

BOS, *schouder-ophalend*

Je móeder het me as kind voor de prikkebakke zien staan - ik heb óok bij 'n oostenwind die je oren afsnee prikkekoppen gebeten...

GEERT

Doe maar geen verdere verhale, meneer. Je heb je knap opgewerkt - je ben 'n man van cente geworde - èn 'n tirannetje. - Best! - Je zal wel niet slechter dan andere zijn - pissebed of kakkebed! - in me hús laatje me met rust! Me vader was van 'n ander slag dan ik. - We worde àllemaal van ànder slag - misschien beleve mijn zoons 't nog is - dat as ze nèt as ik, twaalf jaar gelejen, bij de reder op kantoor komme om huilend te vrage of 'r al nieuws is van vader en twéé broers - ze nièt d'r patroon vinde bij 'n grokkie en 'n warme kachel en 'n sekure brandkast - nièt godverdomme hore spele omdat 'r zo dikkels om 't zelfde gelope wordt, nièt de deur uit worde gesnáúwd met de boodschap: dat às 'r nieuws is je 't wel hóre zal...

BOS, *ruw*

...Dar lieg je - dat heb 'k toen niet gedaan!...

GEERT

'k Wil 'r geen woord over vuil make - me zorg! - as je maar weet, dat 'k 't onthoue heb. - Me v'ader had grijze hare - me moeder het grijze hare - Jelle, de arme bliksem die geen plasie kan krijgen in de diakenie omdat-ie eéns in z'n leven lange vingers gehad het - Jelle het óok grijze hare en w'at 'n grijze...

*voorparade: voordek

BOS

Heel braaf! Redenering zonder kop of staart. Of je hem hoort of de kromme Jacob: koekoek-één-zang!*

Tot Kniertje.

Komt 't uit? - Maar nou wil 'k je nog 'n lesje geve vrindje, voor je onder zeil gaat - Je heb 'n ouwe moeder - je hebt lust om te trouwe - góed - je heb zes maande gezete - 'k praat 'r niet over - je hebt me angeblaft op 'n onbehoorlijke manier - in je éigen huis - maar as je grappies uithaalt an boord van de HOOP, dan zal jij ondervinde, dat 'r 'n monsterrol²¹ is.

GEERT

Dàt weet 'n kind van 'n jaar.

BOS

En - as je wat ouwer geworden - wat wijzer - dan zal jij je schame over je brutaliteite - de reder bij 'n grokkie, 'n warme kachel...

GEERT, *spottend*

... En 'n brandkast...

BOS, *driftig*

...En bij zorge, waarvan jij geen benul heb! Wie geeft jullie àllemaal te vrete?...

GEERT, *bedwongen-rustig*

Wie haalt de vis uit zee? - Wie waagt z'n leven elk uur van de dag? Wie komme in geen vijf, zes weke uit d'r klere? - Wie lope met handen vol zoutvreterers? - Wie hebbe geen water om d'r kop en d'r pote te wasse? - Wie slape as beeste in 't volkslogies²² in kooie twee an twee? - Wie late moeders en vrouwe achter om aalmoeze te bédele? - Met twalef koppe gaan we strakkies in zee - van de hele besomming krijge wij vijf en twintig - jij vijf en zeventig procent - wij doen 't werk - jij zit veilig thuis. - Je schip is geassureerd - en wij - wij kenne verrekke as 'n ongeluk gebeurt - wij zijn de assurantie niet waard...

*koekoek-één-zang: precies hetzelfde liedje

²¹ *monsterrol*: ook: geheel van aan boord geldende regels en bepalingen.

²² *volkslogies*: matrozenverblijf in het ruim.

KNIERTJE, *sussend*

...Geert! Geert! Geert!

BOS

Da's 'n vermakelijk jong! Jij most clown worde in 'n circus!... Zèven en twintig procent zijn 'm níet genoeg...

GEERT

Van jòuw gulheid zal ik geen labberdaan* vrete! 't Hele aandeel in 'winst en verlies' as 't góéd loopt, brengt je acht gulden in de week in - 'n gulden per dag - as 't góéd loopt - 'n gulden om op zée voor de mense in de stad - zoutevis klaar te make - lippies en keeltjes - schelvis met levertjes - hahaha! - 'n gulden as 't góéd gaat - en je niet verzuipt... Jullie wete waarom je ons op déél²³ laat vare...+

Verschijnen voor het venster jonge en oude visserskoppen. Een stem: 'Ga je mée?' Bos wordt beleefd gegroet.

Ik kom zo dalijk na...

BOS

...Goeie reis manne! - Zeg an de schipper - zeg maar níks - 'k kom zelf. *Een stilte.*

Vijf minute vóor half drie. Nou, dan nog twéé minute warhoofd, ezelskop, om je iets onder je neus te wrijve dat ik al driemaal zegge wou, maar dat me driemaal in me kouse zakte, omdat je me niet an 't woord liet komme. As je vannacht in je kooi leit - as 'n béést natuurlijk! - probeer dan is te denken over *mijn* risico's bij 'n slechte vangst, as de beug²⁴ of de vleet²⁵ verloren raakt, bij averij, bliksem in de mast, stote op de grond en God weet wat meer! - Van de *Jacoba* zijn pas luike weggeslagen - van de *Koningin Wilhelmina* is de halve verschansing door 'n stuk water weggespoeld. - Dat reken jij niet, dat heb jij niet te betale! Drie maanden gelejen kwam de *Verwachting* in aanvaring met 'n stoomboot - zonder te denken an 't schip, de vleet, de vangst, sprong de bemanning over - 't schip blééf drijve! Wie dacht an *mijn* belang? Daar lach jij om, jochie, omdat je niet

*labberdaan: kabeljouw

²³ *déél*: aandeel in de opbrengst.

²⁴ *beug*: vistuig.

²⁵ *vleet*: haringnetten

weet, wat ik voor zorg heb! - Op de *Mathilde* hebbe ze vorige week jenever en tabak in d'r bultzakke gesmokkeld om an de Engelse te verkope. Nou leit 't schip an de ketting. Betaal jij 't losgeld?

GEERT

Pluk vere van 'n kikker, hahaha!

BOS

Mopper over toestand in Middelharnis of Pernis. Dán zou je gelijk hebbe. Bij mij hebbe jullie niet te zorge voor havenkoste, aas, sleeploon, proviand, tonne, zout - ik laat jullie 't verlies van tuig niet betale - ik draai 'r zelf voor op, as 'r 'n gaffel²⁶ of 'n kluiverboom²⁷ breekt. Je moederheb 'k voorschot gegeven. En je broer Barend deserteert...

KNIERTJE, *huilerig*

Nee, meneer, dat màg 'k niet gelove...

BOS

Hengst het me van de have getelefoneerd - anders was 'k niet gekomme, om op de koop toe beledigd te worden door je oudste zoon die met schandelijke liedjes de buurt bij mekaar brult!... Bejour - ik ga na 't schip!

Driftig.

As je niet tijdig an boord ben, pas ik artikel zestien toe - Vijf en twintig gulden boete.

GEERT

Waarom niet? 't kan lijjen.

BOS, *tot Kniertje*

En jou - jou kan me vrouw voorlopig niet meer gebruike. 't Is hier 'n bende geworden...

KNIERTJE, *angstig*

Ach, meneer, *ik* heb toch geen schuld!...

²⁶ *gaffel*: zijbalk aan de mast.

²⁷ *kluiverboom*: verlengstuk van de boegspriet.

GEERT

Mot je dat ouwe mens nou nog mishandele?...

BOS

Dat komt 'r van as de eigen zoons 't nest beschijte!... Na de geepreis kan jij 'n andere reder zoeken, die 'r meer plezier in het - parele voor de zwijne te smijte!...

GEERT

En nou vort! Vort!

Duwt de deur achter Bos dicht.

Twaalfde toneel.
Kniertje. Geert. Jo.

KNIERTJE

Wat 'n jaardag! Wat 'n jaardag!

JO

Laat je hoofd toch niet daliik hange, tante! Geert had gelijk...

KNIERTJE

Gelijk!... Wat heb-je an gelijk!...

GEERT

Je wil 'm toch niet achterna?

KNIERTJE

Nee - Barend zoeke... Grote God - as-ie deserteert - as-ie
gedeserteerd is, komt-ie óok in de gevangenis - twee zoons die...

GEERT

Zou je me niet eerst goeie reis wense - of vin-je 't niet nodig?...

KNIERTJE

Me hoofd is van streek... Ik kom wel na de haven - ik kom wel...

Dertiende toneel.

Jo. Geert.

JO

'k Heb meelij met 'r - stakker.

GEERT

Da's 'n donderhond, die kerel!

JO

Waar is je zuidwester? As diè nou nog zoek is!... Je het 't 'm lekker gezeid, hoor! - Straks het dronken Simon 'm opgezet... Kijk nou niet as 'n isegrim. 'k Heb 'm!...

plukt 'n geranium van 'n bloempot.

Daar! En zó hou je 'm op.

Op z'n knie.

En èlleke nacht denk je an me - zal je? - zàl je?...

opspringend.

Ben je nòu al terug?

Veertiende toneel.
De vorigen. Kniertje.

KNIERTJE

Is-ie 'r niet?

GEERT

Hij zit in de zak van me jekker! Hahaha!

KNIERTJE, *gejaagd*

Truus het 'm om 't huis zien zwerve. - Ach! ach! ach!...

GEERT

Wij gáan, hoor! Loop nou mee. As de grutter 't verdomt, helpt 't geen bliksem of jij thuis zit.

KNIERTJE

Nee, nee, nee...

JO

Kom-ie dan na?

KNIERTJE, *angstig*

Ja, ja, ja! Vergeet je pakkie sjek niet en je sigare...

GEERT, *opgeruimd*

As je te laat ben - kijk 'k je geen oog meer an.

Vijftiende toneel.

Kniertje. Barend.

BAREND, *vlug links opkomend*

Ssst!

KNIERTJE

Beroerde kwajongen!...

BAREND, *schuw*

Ssst!

KNIERTJE

Wat ssst!... 'k Schreeuw 't dorp bij mekaar as jij niet daliik Geert en Jo achterna gaat.

BAREND, *hijgend*

As je Geert kan tegenhoue, hòu 'm dan terug!

KNIERTJE, *driftig*

Ben jij krankzinnig geworde van angst, grote lafbek!

BAREND, *hijgend*

De HOOP VAN ZEGEN deugt niet, deugt niet - de ribhoute zijn rot - de dele zijn rot!...

KNIERTJE

Sta niet te klesse om 'r 'n draai an te geve. Over hallef drie!...

Vooruit!...

BAREND, *bijna huilend*

As je me niet gelooft!...

KNIERTJE

'k Luister helemaal niet! Vooruit of 'k sla je op je gezicht!...

BAREND, *hartstochtelijk*

Sla me dan! Sla me dan!... O God, hou Geert toch terug!... Simon, de scheepmaker, het me gewaarschouwd...

KNIERTJE

Simon de scheepmaker - die dronkelap, die geen twee woorde prate kan - je ben 'n misselijke kwajongen - ...Eerst tekene, dan weglope!... Sta op!

BAREND, *heftig*

Nee - al ransel je me dood! - 'k Ga niet mee met 'n schip dat niet zeewaardig is!...

KNIERTJE

...Kan jij dat beoordele? Het 't schip niet op de helling gelegen?...

BAREND

D'r was geen kallefatere meer an!... Simon...

KNIERTJE

...Hou je bek met je Simon!... Vooruit, neem je pakkie sjek.

BAREND, *schreeuwend*

Ik ga niet - ik ga niet - je weet 't niet - jij het 't niet gezien!... De laatste reis het-ie 'n voet water gemaakt!

KNIERTJE

De laatste reis?... 'n Schip dat pas op de haringvangst is geweest voor de vierde reis en nog veertien last²⁸ het meegebracht!... Is 't nou ineens mis geworde, nou 't gaat beuge²⁹ en jij, beroerde lafbek, mee mot?...

BAREND, *koortsachtig-beangst*

'k Heb in 't ruim gekeken - de tonne drijve op 't water... jij ziet de dood niet die daar benèjen zit.

KNIERTJE

Grondwater dat in elke schip is! - De tonne drijve! - Maak dat je grootmoeder wijs - niet an 'n ouwe zeemansvrouw! - Schipper Hengst is 'n kind! Gaat Hengst niet mee en Mees en Jacob en Gerrit

²⁸ *last*: één last is gelijk aan veertien ton is gelijk aan zeventien vaatjes met 620 haringen.

²⁹ *beuge*: op de kabeljouwvangst.

en Nelis - en je eigen broer en de klèine Pietje van Truus? Wou jij 'r
meer verstand van hebbe dan ouwe zeelui? -

kwaadaardig.

Sta op! 'k Heb geen lust om je door de rakkers an boord te zien
brenge...

BAREND, *huilend*

O moedertje, moedertje, laat me niet gaan!...

KNIERTJE

God - wat straf je me in me kindere - me kindere brenge me an de
bedelstaf - 'k heb voorschot opgenome - en de politie is
gewaarschouwd - en 'k mag niet meer uit schoonmake gaan bij
meneer Bos - en - en -

hard

Dan motte ze je maar hale - beter gehaald als weggelope! - O, o, dat
dat in mijn familie gebeure mot...

BAREND, *naar 't kookhok rennend*

Dan... dan...

KNIERTJE, *de weg versperrend*

Je komt 'r niet uit...

BAREND

Laat me door, moeder!... 'k Weet niet wat 'k doe - 'k zou je...

KNIERTJE

Nou wordt-ie dapper... tegen z'n zestigjarige moeder... Hef je hand
op - as je durft!...

BAREND, *smakt op 'n stoel, schudt het hoofd bezeten in de handen*

O, o, o, - as ze me an boord brenge - zie je me niemeer terug - zie je
Geert niet terug.

KNIERTJE

...'n Schip is in God's hand - 't is God verzoeke om zó te raaskalle uit
àngst...

vrindelijker.

Kom, 'n man van jou leeftijd mot niet snottere as 'n kind. - Kom! - 'k
Dacht je nog 'n plezier te doen met vader z'n oorringe. - Kom!...

BAREND

...Moedertjelief - ik d'urf niet - ik durf niet - 'k zal verzuipe - verstop
me, verstop me...

KNIERTJE

Ben je dan helemaal dol, jongen! As 'k één woord van je gekles
geloofde - zou 'k Geert toch niet late gaan...

stopt de sjek in z'n zak.

Daar, 'n pakkie sjek - enne 'n zakkie sigare - zit nou stil - dan doe 'k je
de oorringe an - kijk is -

pratend als met 'n kind...

ècht zilver - schepies 'r op en zeiltjes... - Zit nou stil. - Da's een - Da's
twee. Loop is na de spiegel...

BAREND, *huilend*

Nee - nee!...

KNIERTJE

Toe nou. Je maakt me week voor niks. Toe nou, lieve jongen - ik hòu
toch van jou en van je broer - 'k heb toch niks op de wereld as jullie.

- Toe nou! - Elleke nacht zal 'k de goeie God bidde om je behoue
binne te brenge - je mot 'r an wenne - dan wor je 'n goed zeeman -
dan - dan -

huilt.

Kom nou, Barend!

Houdt hem 't spiegeltje voor.

Kijk je oorringe is - wat?...

Zestiende toneel.

De vorigen. Twee veldwachters.

EERSTE VELDWACHTER, *door linkse deur, gemoedelijk*

Schipper Hengst het de waterschout verzocht... Asjeblief ventje, we hebbe geen tijd te verlieze.

BAREND, *uitgillend*

Ik ga niet mee! - Ik wil niet mee! - 't Schip is rôt...

TWEEDE VELDWACHTER, *glimlachend-gemoedelijk*

...Dan had je niet motte monstere, bange Barendje. - Mot 'r geweld gebruikt worde?... Kom nou, mannetje.

Klopt hem goedig op de schouder.

BAREND

Raak me niet an! Raak me niet an!...

klemt zich desperaat aan deurpost en bedstee.

TWEEDE VELDWACHTER

Motte de boeie angelegd worde, jongen?

BAREND, *kermend*

Help me dan moeder!... Je ziet me niet terug! Ik verzuip! Ik verzuip in die smerige, stinkende zee!...

EERSTE VELDWACHTER, *knorrig*

Kom, kom! - Laat de deurpost los! -
vat zijn pols

BAREND, *zich heftiger vastklemmend*

Nee!...

krijsend.

Snij me handen af!... O God, o God, o God!...

kruipt in ontzetting tegen de wand op.

KNIERTJE, *bijna schreiend*

Nou!... De jongen is bang...

EERSTE VELDWACHTER

Zeg 'm dan dat ie los laat!

KNIERTJE, *huilend Barend's handen vattend*

Toe nou, jongen - toe nou - Gód zal je niet verlate...

BAREND, *laat kermend de deurpost los, snikt wanhopig*

..Je ziet me niemeer, nóóit meer...

EERSTE VELDWACHTER

...Vooruit...

Zeventiende toneel.

Kniertje. Truus.

KNIERTJE

O, o...

TRUUS, *nieuwsgierig-angstig*

Wat was dat, Knier?...

KNIERTJE, *snikkend*

Barend is door de rakkers gehaald... O - en nou durf ik 't dorp niet doorgaan - om ze genacht te zeggen - de schànde - de schànde...

EINDE VAN HET TWEEDE BEDRIJF.

DERDE BEDRIJF.

(Zelfde kamer als voren. Avond. Een lamp brandt. De schouw belicht fel-rood het vertrekje. Een gierende wind huilt langs het huis.)

Eerste toneel.

Jo. Kniertje. Clémentine. De Boekhouder.

JO, *lezend voor een der bedsteden*

... En dat versie is màchtig mooi... Luister-je?...

Aan Maria voor de Overledenen.

'Moeder Gods, zie vol erbarmen

Op uwe arme kinderen neer;

Reik hun uwe reddende armen,

Wees hun voorspraak bij den Heer

Uwe beê bij 't godlijk Hart

Maakt een einde aan al hun smart.'...

in de bedstee starend.

Slaap je tante?... Slaap-je?

Geklop. Zij loopt op de tenen naar de kookhokdeur, legt de vinger op de mond om Clémentine en de boekhouder te waarschuwen.

...Zachies juffrouw...

CLÉMENTINE

Doe gauw de deur dicht! Wat 'n noodweer!... Wat 'n wèer!... Me ogen zitten vol zand... Leit Knier te bed?...

JO

Ze is effetjes gekleed gaan legge - nog niks fiks - koors en hoeste...

CLÉMENTINE

'k Heb 'n bordje soep meegebracht en zes eieren - nou dan, Kaps!...

Kàps!...

DE BOEKHOUDER

Jawel...

CLÉMENTINE

...Op de táfel... Da's 'n penitentie* - zo'n dove kwartel... Wat heb je gelezen?

*penitentie: straf

JO

De kathelieke illestratie...

CLÉMENTINE

Waar heb je de eieren gestopt?

DE BOEKHOUDER

'k Versta je wel...

KNIERTJE, *in de bedstede*

Is daar iemand?...

CLÉMENTINE

Ik ben 't, Clémentine...

KNIERTJE, *opstaand*

Is de wind nóg niet gaan legge...

CLÉMENTINE

'k Breng je 'n bordje kalfspoulet*, Knier - om van te smullen. Wel
alle machtig - heb-je zó gemorst?...+

DE BOEKHOUDER

'k Geef 't jou te doen om 'n pannetje stil te houe as 't zand in je oge
stuift...

CLÉMENTINE

't Is anders wel ráar, hoor... D'r was twéemaal meer vlees in...

DE BOEKHOUDER

Watte?... 'k Versta niks met die wind...

KNIERTJE

Ik dank u wel, juffrouw.

CLÉMENTINE, *de eieren tellend*

...Een, twee, drie, vier... De àndere!...

*kalfspoulet: kalfssoep

DE BOEKHOUDER

Da's vijf... Enne...

z'n hand bekijkend, die druïpt van eigeel...

Enne...

CLÉMENTINE

Natuurlijk gebroken!

DE BOEKHOUDER, *z'n beurs en z'n zakdoek te voorschijn halend, vol eigeel*

- ...'k Had 't toch zo sekuur geborgen - da's 'n verwoesting - da's 'n smurrie...

JO, lachend

Bak 'r 'n ommelet van...

DE BOEKHOUDER

Dat komt dat je tegen me an gedouwd heb... Kijk me sleutels is...

CLÉMENTINE, *lachend*

Dat noemt-ie sekuur opbergen!... Ga maar naar huis!...

DE BOEKHOUDER, *kribbig*

Nee - niewaar!

CLÉMENTINE, *harder*

Ga maar! 'k Vin de weg wel terug!...

DE BOEKHOUDER

Me beurs... en me zakdoek... en me kurketrekker...

vals.

Dàg...

af.

Tweede toneel.

Jo. Kniertje. Clémentine.

CLÉMENTINE

Hoe me vader zò'n boekhouer wil hebben, begrijp 'k niet - doof -
nijdig - Smaakt 't?...

KNIERTJE

Asjeblief juffrouw. - U mot uw moeder wel bedanke...

CLÉMENTINE

Dat zal ik wel l àten... Pa en ma zijn koppig. De herrie met je zoons zijn
ze nog niet vergeten... Mond dicht... anders krijg 'k 'n standje. Mag Jo
effen mee gaan kijken na de zee?... Ze is nog nooit zo hóóg
geweest!...

JO

Ik wil wel, juffrouw...

KNIERTJE

Nee, laat me nou niet alleen... Is dat weer om na 't strand te gaan -
een gekraak -
Hè!

JO

Wat wàs dat?

CLÉMENTINE

'k Heb iets horen breken.

Derde toneel.
De vorigen. Cobus.

COBUS

God zal me zegne! Dat - dat scheelde geen haar...

JO

Ben je bezeerd?

COBUS

Ik kreeg 'n tik voor me achterwerk - die ræk was. As dáar nou me kop had gezete!... De boom naast 't varkeshok is in tweeën gebroken as 'n - as 'n gouse pijp...

KNIERTJE

Is-die op 't hòk neergekomme?...

COBUS

Gloof 'k haast wel...

KNIERTJE

As de boel maar niet in mekaar gezakt is. - 't Hout is zo stuk.

JO

Ach wel nee!... Tante denkt àltijd 't ergste...

verwonderd.

Oom Cobus - hoe kom jij bij de weg - óver achten - en in dàt beesteweer...

COBUS

Dokter hale voor Daan...

CLÉMENTINE

Is ouwe Daan ziek?...

COBUS

Tja - de ouwe dag - is zo ineens gaan legge - houdt niks in - de bone met speksaus braakt-ie met permissie...

CLÉMENTINE

...Krijgt zo'n zieke, ouwe man bône met speksaus?...

COBUS

Tja... de moeder zal 'n kippetje braje of 'n lap biefstuk bakke!... Ze het de smoor in dat ze 'm 's morges 'n ei mot klusse... Vanmiddag is-die allemaal wartaal gaan prate - van de beug uitzette - en de baaklijn³⁰ viere - en van valle om de Noord - 't Loopt af, zeg 'k tegen de moeder. As 't bij jou maar niet afloopt, zegt zij - Ik zeg, moeder de dokter mot gehaald worde' - 'Bemoei je met je eigen,' zegt zij: 'ben jij de moeder, of ben ik de moeder?' - Toen zeg ik: 'de moeder ben jij.' - 'Nou dan,' zegt zij... Maar nou strakkies zegt ze: 'je most toch maar de dokter hale.' Of dat vanmiddag niet gekend had! Ik kom bij de dokter en de dokter is op reis. Nou ben 'k bij Simon an geweest om me met de hondekar na de stad te rije.

JO

Komt Simon dan hier?

CLÉMENTINE

Als dronken Simon je rije mot, heb je kans van de dijk te rolle...

COBUS

Maar hij is vanavond niet dronken...

JO

Nou - da's 'n streep an de balk. Mot de dokter mee in de hondekar?
Hahaha!

COBUS

As die lust het, waarom niet? - Wil ik je is wat zegge - hèn, wat 'n wind!...
Hoor is!... Hóór is!... Straks komme de panne na beneje...

JO

Nou, vertel verder...

³⁰ *baaklijn*: lijn waaraan een baken vastzit dat de plaats van de netten aangeeft.

COBUS

...Wat 'k zegge wou - 't is voor Daantje 'n geluk, dat-ie buiten westen leit
- bàng as die was - voor de dood... bàng...

CLÉMENTINE

Dat zal iedereen toch wel, Cobus...

COBUS, *diepzinnig-eigenwijs*

Iedereen? Da's hoe je 't opvat. As morrege-de-dag mìn beurt komt
- dan denk 'k: we motte àllemaal - dat wast 't water van de zee niet
af. - God het gegeve - God het genome. - Nou mot je is prakkizere - en
niet làche - God neemt òns en wij neme de visse... Op de vijfde dag
schiep-die de zeegedrochte en 't gedierte waarvan de watere wemele
en zei: wees vruchtbaar en - zègende ze - dat was avond en dat was
morrege, dat was de vijfde dag. - Enne op de zèsde dag schiep-die
de mens en zei óók: wees vruchtbaar en zégende ze... dat was wèer
avond enwèer morrege - dat was de zèsde dag... Nèè, nou mot jij niet
làche - làche is geen kunst - je mot prakkizere. -As ik nou op
haringvangst was - of op de zoutreis, dan dorst 'k menigmaal niet te
kake en niet te snije. Want as je 'n haringkop met je duim links douwt
en met je kaakmes 't gelletje 'r uit licht, - dan kijkt zo'n beest je an met
- met oge zó verstandig - en tòch kaak-ie je twéé kantjes in 't uur... Enne
om kele te snije - één ton kele uit veertienhonderd kabeljauwe - dat zijn
acht en twintig honderd oge, die je ankijke... niks as ankijke... ènkel
ankijke. - Vraag hóéveel visse ik al niet doodgemaakt heb - d'r ware d'r
weinig die zo zuinige grate en vette levers wiste te snije... Tja, tja, - en
bàng as ze ware - bàng - ze keke naar de wolleke asof ze zegge woue:
hij het ons net zo goed gezegend as jullie en hoe mot dat nou? - Ik zeg:
wij neme de visse en God neemt òns. - We mòtte àllemaal - de beeste
motte - de mense motte - enne omdat we àllemaal motte - motte
we eigenlijk geen van alle - da's nou net asof-ie 'n volle ton in 'n lege
ton overschept. - Bàng zou 'k zijn, as 'k alléén bleef in de lege ton, maar
met z'n àlle in de andere ton - néé - bang zijn is niks gedaan, bang zijn
da's wille staan op je tene om over de rànd te kijke...

KNIERTJE

Is dat nou praat as 't nacht is... 't Lijkt wel of-ie 'n slokkie op heb.

COBUS

'n Slokkie? Nog geen kommetje leut!... Is dat Simon?

KNIERTJE, *luisterend tussen de bedsteden*

Heb 'k nou gelijk met 't varkenshok of niet? Hoor 't arreme dier tekeer gaan. Om wát je wil, dat 't schot ingezakt is.

JO

Laat mij dan gaan - loop jij nou niet naar buiten!

KNIERTJE

Ach, wat zanik je!

(af)

JO

Eigewijsie, hè! Schenk je maar vast 'n kommetje in, oom Cobus! 'k Zal 'r 'n handje...

COBUS

Pas op voor 't lampegglas...

CLÉMENTINE, *bij 't raam*

O, o, wat 'n weer...

terug bij de tafel -

Cobus - 'k zal God dånke als de HOOP VAN ZEGEN binnen is.

COBUS

Tja. - d'r is niet één schip veilig van nacht... Maar de HOOP is 'n oúd schip - en ouwe schepen vergaan 't minst.

CLÉMENTINE

Dat zeg jij...

COBUS

Néé, dat zeit iedereen die gevaren het .... Ook 'n kommetje, juffrouw?

CLÉMENTINE

Nee - nee -

na een stilte - starend,

'k Zal God vannacht tóch bidden...

COBUS

Da's heel braaf, juffrouw... Maar de *Jacoba* is uit en de *Mathilde* is uit en de *Verwachting* is uit... Waarom zou je voor één schip?...

CLÉMENTINE

...De HOOP VAN ZEGEN is zo rot, zegt - zegt...
stopt angstig.

COBUS, *koffie slurpend*
Wiè zeit dat?

CLÉMENTINE

...Dat zegt... dat dacht 'k - dat - dat - viel me zo in...

COBUS

Nee - nou zit je te jòkke...

CLÉMENTINE

O - je ben wel beleefd...

COBUS

Als de HOOP VAN ZEGEN ròt was, dan zou jouw vader...

CLÉMENTINE

Hou toch je malle mond - je zou Knier ongerust... Gauw de deur dicht,
Knier, voor de làmp.

KNIERTJE

Goed dat we zijn weze kijke...

JO

't Schot was omgewaaid.

KNIERTJE

O, me jonges - wat zal Barend bang zijn, - en net op de huisreis.

JO

Koffie moeder? - tànte - Da's nou zo gek, hè! - Telkes verspreek 'k me...
Drink u nou oòk 'n kommetje, juffrouw. De avond is nog zo lang en zo
akelig... Ja?...

Vierde toneel.

De vorigen. Simon. Marietje.

SIMON

Goeie avond. SALLEMANDERS, wat 'n wind! Schei uit met je verdomde gebler...

KNIERTJE

Scheelt je wat?

MARIETJE

As 'k an Mees denk...

KNIERTJE

Nou. Nou. Kijk is na Jo - die d'r vrijer toch óók... 'n goeie zeemans vrouw... domme meid... kinderachtige meid... Geef 'r maar 'n kommetje troost...

MARIETJE

't Loopt in de zèsde week...

COBUS

Huil niet voor je geslagen wordt!... Jullie hebbe nog niks meegemaakt!... Staat de ekiëpazie voor de deur?

SIMON

'k Heb 'r donders weinig lol in... As 'k 't niet voor Dáan...

JO

Dat zal je goed doen, Simon...

SIMON, *slurpend*

Verdijd - da's heet... 't Is me nòg is gebeurd met de hondekar - in zo'n noodweer. - Dat was met Ketrien - die lei voor alle minute - tweemaal ben 'k toen met kar en al ondersteboven gebliksemd - en toen de dokter kwam - was Ketrien dood en 't kind was dood - maar as je me vráagt - 'k zit vannacht liever op me kar dan op zee...

KNIERTJE

Ja - ja. -

JO

Nog 'n kommetje?

SIMON

Nee, late we onze tijd nou niet verlulle!... Klaar, Cobus?

COBUS

As je maar voorzichtig ben... Nacht samen...

Vijfde toneel.

Jo. Kniertje. Clémentine. Marietje.

JO

Jesus, zit nou niet zo sip!... Late we wat gèzellig prate dan dénk je an niks...

MARIETJE

Gisterenacht was 't óók zo èrreg... En 'k heb zo náár gedroomd... zo schrikkelijk...

CLÉMENTINE

Drome zijn bedrog, malle meid...

MARIETJE

'k Weet hélemaal niet òf 't 'n droom was - d'r wer op de ruite geklopt - éénmaal - toen ben 'k blijve legge - toen nòg is - toen ben 'k opgestaan - niks te zien - niks. En zó as 'k weer lei, wer d'r wéer geklopt - zo - *klopt op de tafel* - en toen heb 'k Mees z'n gezicht gezien - zo bleek as... God, o, God... En d'r was niks - niks as wind.

KNIERTJE, *dodelijk-angstig*

Drièmaal geklopt?... Drièmaal...

MARIETJE

Telkens zo - precies zo...

JO

Je ben toch 'n naar schaap, jij, om 't ouwe mens de stuipe op d'r lijf te jage met je geklop...

Geklop. Schrik van allen.

Zesde toneel.

De vorigen. Saart. Truus.

SAART

Wat kijke jullie bezeten?... Dag juffrouw...

TRUUS

Magge we effen?

JO

Hè, góddánk, dat jullie komme.

SAART

Vies buiten! 't Zand zit dik in me nek en me ore. En koud! Gooi nog 'n paar blokkies bij!

TRUUS

'k Kon 't thuis oók niet uithoue - me kindere legge - zo niks geen anspraak - en dat gehùil van de wind. - D'r zijn twee dukdalve weggeslage...

KNIER, *een kous stoppend*

Twéé dukdalve...

SAART

Vertel nou liever wat ànders...

JO

Dat zeg 'k ook... Wat hebbe we an die... Suiker en melk? Ja, hè?

SAART

Wat 'n vraag. 'k Zal koffie zònder suiker drinke!...

JO

Nou - Géert wou nooit suiker...

CLÉMENTINE

Je zontje heeft zich dapper gehouden, Truus... 'k Zie 'm nog staan wuiven...

TRUUS, *breiend*

Ja, da's 'n schát van 'n jongen - en amper twalef jaar - U had 'm motte bijwone, twee en 'n halleve maand gelejen, toen de *Anna* zònder Arie binnenkwam - wat het dat kind zich toen as 'n èngel gedrage - net 'n grote man. - 's Avons zat-ie bij me op en 'n gesprekke! - die jongen weet meer as ik. - As 't schaaap maar niet èrreg zeeziek is geweest...

SAART, *breiend*

Nou zal je me niet gelove - maar met 'n rooie bril op wòr je niet zeeziek.

JO, *een baaien broek verstellend*

Hahaha! Heb-ie 't zellef geprobeerd? Zij doet as de dokters - die late 'n ánder slikke...

SAART

Ik heb ménig nachie an boord geslape toen me man nog leefde en mènig tochie meegemaakt...

JO

'k Had jóú wel is wille zien in je oliepakkie!...

CLÉMENTINE

Ben jij getróúwd geweest, Saart?

SAART

Wacht, nou smeert de juffrouw me stroop om me mond!... Zó knàp zie 'k 'r nog uit, hoor je, jònge meide? En òf 'k getrouwd was - en stevig! - 't Was 'n goeie vent, 'n beste vent - alleen as 'm iets niet na z'n zin was - nou dan zònder kwaadsprekerij - dan hield-ie z'n pote niet thuis - dan smeeet-ie de boel stuk - 'k heb nòg 'n koffieketel, waarvan-ie 't oor het afgeslage - en voor geen daalder zou 'k 'm wille misse.

CLÉMENTINE

Ik bie je geen gùlden! Hahaha!

JO

Hè, zij kan zo lollig klesse! Vertel is van de haarlemmerolie, Saart!...

SAART

Ja, zonder haarlemmerolie was 'k misschien geen weduwe, kon 'k weer trouwe!...

CLÉMENTINE

Die is leuk!...

JO

O, u mot 'r hóre... Toe, drink nou wat gauwer!...

SAART

'k Stik 'r al in!... Wat kijk je nou Knier! Da's de wind - Nou dan - me man was 'n kemiekert - zo vin je d'r geen tweede. Je kocht 'm 'n mes in 'n leren schee - duùr betaald, hoor - en as die na vijf weke van de reis werom kwam - en je 'm vroeg: Jacob ben je me mes verlore? - dan zei-die 'k weet niks van 'n mes - 'k hèb geen mes van jou gekrege - zó had-ie z'n hersens bij mekaar - maar as-ie zich dan voor 't eerst in vijf weke uitkleedde en z'n olieschoene uittrok - klets! - viel 't mes op de grond - had-ie àl die tijd niks van gevoeld!

CLÉMENTINE

Vijf weke z'n olieschoenen angehouden!...

SAART

En dan most 'k 'm schoonmake met zeep en soda - geen water gezien en dik in de luis...

CLÉMENTINE

Hè - jakkes!...

SAART

'k Wou da'k voor al 't ongedierte an boord 'n cent voor 't dozijn kreeg! Dat hebbe ze toe op d'r gazie... hahaha! - Nou dan - z'n laatste reis slaat 'n stuk water 'm tegen de verschansing, net toen de schotter³¹ 't bezaanzeil³² na bakboord ophaalde - en z'n been kapot - gebroken. Daar zatte ze mee. De schipper kon pappe³³ en 'n eksterooog snije, maar

³¹ *schotter*: degene die de schoten (kabels) bedient.

³² *bezaanzeil*: het achterste zeil op een driemaster.

³³ *pappe*: een zweer behandelen.

'n been héel make - née. Toen wou de schotter 'r 'n plank onder steke - maar Jacob wou haarlemmerolie. Elleke dag moste ze haarlemmerolie op z'n been wrijve - wéer haarlemmerolie - en nog is haarlemmerolie - ach jesis - de stakker - toen die ankwam was z'n been hélemaal mis. Je had 't me toch niet motte late vertelle.

JO

En je het 'r laatst zellef om gelache!

SAART

Nou jawel - Affijn de dooie maak je niet levend. En as je 'r goed over denkt is 't 'n smerige gemeenheid da'k niet hertrouwe mag.

CLÉMENTINE

Màg? Wie zal 't je belette?

SAART

Wie? Wie die gekke wette in mekaar geflanst het! 'n Jaar later vergaat de *Wisselvalligheid* met man en muis. Dan zou je verdikkie mene, dat as je man dóod is - met z'n anderhalve poot was-ie nòg meegegaan - je 'n àndere man mag trouwe. Mis poes. Dan mot je, geloof 'k, eerst in de krante oproepe waar-die zit - en as je driemaal geen asem gekrege het, dàn màg-ie 'n nieuw boterbriefie hale.

TRUUS, *zeurig-breiend*

Ik geloof niet da'k ooit hertrouwe zal...

SAART

Wat 'n wonder - jij wàs al tweemaal getrouwd - as je de manne dan nóg niet kent...

TRUUS

'k Wou da'k net als jij over alles kon prate... Nee - 't is me 'n angst. Met me eerste was 't 'n grùwel - met me tweede dat wete jullie...

CLÉMENTINE

Toe vertel is, Truus - 'k zou wel nachte kunnen opzitten om die verhalen-van-de-zee an te horen...

KNIERTJE

Vertel nou geen dinge van dood en ellende...

SAART

Hè, wat knies jij - steek maar in zee - en schenk jij nog is in - Jij most knies hete in plaats van Knier...

TRUUS, *rustig breiend en toonloos pratend*

Ach - 't kan je hier niet gebeure, Knier - toen woonde 'k in Vlaardingen en 'k was 'n jaar getrouwd zonder kindere - née, Pietje is van Ari - en toen ging-ie weg met de *Magneet* - ja, 't was de *Magneet* - op de haringvangst. Da's nou allemaal niks. En je begrijpt wel wat 'r gebeurd is - anders zou 'k geen kennis an Arie hebbe gekregen en niet naast je wone. - De *Magneet* bleef op 't Zand of erges anders. Maar dat wist 'k toen niet en daar dàcht 'k niet an...

JO, *verschrikt*

Ssst! Wees is stil.

SAART

Niks. Enkel wind.

TRUUS

...Nou - in Vlaardingen heb je de toren en op de toren heb je de kijker - de tòrenkijker...

MARIETJE, *breiend*

Da's in Maassluis óók...

TRUUS

En die kijker hijst 'n rooie bal as-ie 'n logger of 'n trawler of 'n andere schuit in de verte ziet - en as-ie weet wiè 't is - gewoon 'n wònder hoe-ie an 'n mast, an 't tuig, an de kleur, an de zeile, an de dekdele - vraag niet an wàt - 'n schip herkent, dan laat-ie de bal zakke - loopt na de reder en na de familie en waarschouwt - laat 'k zegge: de *Albert Coster* of de *Goedkoop* komt. Nou, de familie waarschouwe is haast niet nodig. Want zó as de bal op de toren gehese is, lope de kindere in de straat te schreeuwe - toen 'k jong was, dee 'k 't ook: "n Bal op! 'n Bal op!" - dan gaan de vrouwe na de toren en wachte benejen tot de kijker komt en

dan geve ze 'm cente as 't hùn schip is...

CLÉMENTINE

...En...

TRUUS, *in de schouw starend*

En... en... de *Magneet* met me eerste man - heb 'k al gezeid da'k 'n jàar getrouwd was? - de *Magneet* bleef zès weke weg, zèven weke weg - toch maar proviand voor zès. En tellekes riepe de kindere "n Bal op, Truus! 'n Bal op, Truus!' Dan liep je as 'n gekkin na de toren - maar niemand die je nakeek - ze wisten wel wáárom je liep - en as de kijker benee kwam dan had je 'm wel de woorde uit z'n mond wille schéüre - maar dan vroeg je àngstig: heb je ting? - ting da's tijding op z'n Vlaardings - 'Ting van de *Magneet*?' zei-ie dan, 'née, 't is de *Vrouw Maria* of de *Waakzaamheid* of de *Concordia* - en dan slofte je terug zo langzaam - zo langzaam - en liep je te huile, denkend an je mán - je mán... Elleke dag kreeg je 'n schok door je hersens as je de kindere hoorde... en elleke dag was je bij de toren - biddend dat God - maar de *Magneet* kwám niet, - kwám niet - telangeleste dòrst je niemeer na de toren as de bal gehesen was - dorst je niemeer an de deur blijve wachte òf soms de kijker zèllef met de boodschap kwam ....
Dat het twee maande geduurd - twee maande - en toen - nou toen geloofde 'k 't wel ... *toonloos*.
De vis wordt dúur betaald...

CLÉMENTINE, *na een verhaal-stilte*

...En met Arie - wat is daarmee precies gebeurd?

TRUUS

Arie...

JO

Nou... da's nog zo kort gelejen...

TRUUS, *rustig*

Ach kind, je zou 't ellek uur van de dag an iedereen wille vertelle - as je met zes kindere ben blijve zitte - 'n beste man - nooit 'n kwaad woord van 'm gehad - nooit. In twee uur was-ie er uit - 'n slag van 't spil* -

*spil: windas

geen woord het-ie meer gesproken. - As 't zes dage later was gebeurd,
hadde ze 'm meegebracht - zoue we 'm hier begrave hebbe - nou
zwomme de haaie al om 't schip - die ruike as 'r 'n dooie an boord is...

KNIERTJE

Ja, da's waar, anders zie je ze nooit.

TRUUS, *gelaten*

U zal wel geen visser trouwe, juffrouw, maar 't is droevig, droevig,
god, zo droevig, dat ze wat je lief heb gehad op 'n plank sjourre - met 'n
stuk zeildoek 'r om - en 'n steen 'r in - driemaal om de grote mast - en
dan één - twee - drie - in godsnaam... De vis wordt dúur betaald...
snikt zachtjes.

JO, *opstaand - haar pakkend*

Nou - Truus!.

SAART

Schenk 'r nog maar 'n kommetje...

tot marietje.

Huil jij nou ook weer? Die zit maar an Mees te denke...

MARIETJE

Nee - nou dacht 'k niet an Mees - nou dacht 'k an me broertje - die toen
ook verdronken is.

JO, *nerveus*

Jullie schijne 'r plezier in te hebbe...

CLÉMENTINE

Was dat niet op de haringvangst?...

MARIETJE, *weer doorbreiend*

...Z'n tweede reis - 'n slag van de fok. ...In eens lag-ie overboord...
Reepschieter was-ie... De schipper stak 'm nog 'n haringschop toe en
die greep-ie, maar de schop was te glad - z'n hande gleje 'r langs - toen
hield Jeruzalem, de stuurmansmaat, 'm de bezem voor - die greep-ie
weer. Met z'n drieën trokke ze 'm op - toen liet de bezem los - viel-ie
terug in de golve - en nòg is voor de derde maal smeed de schipper

'n lijn overboord... God wou me broertje hèbbe - de lijn brak - en de andere helft ging mèt me broertje in de diepte...

CLÉMENTINE

Da's schrikkelijk - driemaal grijpen, driemaal loslaten...

MARIETJE

...En alsof 't kind 't 's morgens voelde ankomme... Die hele nacht had-ie legge huile - vertelde de schipper - legge huile om moeder die ziek lei. - En toen de schipper 'm troostte, zei-ie nee, schipper, al wordt me moeder beter, ik eet vandaag me laatste harinkie... Dàt het vader zo an de drank gebracht...

CLÉMENTINE

Nou Marietje...

MARIETJE

Née, nìet nou juffrouw - heus, toen-ie van Pieterse werom kwam met 't deel van de besomming dat Toontje as reepschieter most hebbe - achttien gulden vijf en dertig cente - over vijf weke - nee vijf en hallevve week - toen dee-die gewoon krankzinnig - toen smeeet-ie de cente over de grond - toen vloekte die op - 'k zal 't maar niet overbrenge - op àlles - en ikke - hoe oud was 'k - veertien - ik raapte ze huilend op - we konne 't best gebruike - moeder d'r ziekte en d'r begrave hadde 'n boel gekost... Achttien gulden is 'n hoop geld... 'n héle hoop.

JO

Achttien gulden voor je kind... achttien...
verschrikt de windvlagen beluisterend.
Wees is stil...

SAART

Niks niemenda! Ben je zo báng uitgevallen van avond?

JO

Bang? Ik bang? Nee hoor, hahaha! .... Ik bàng!

KNIERTJE, *voor zich heen*

Ja, ja - as 't water is spreke kon...

CLÉMENTINE

Toe vertel jij nou ook is - jij heb zo'n boel ondervonden.

KNIERTJE

Vertelle? Ach, juffrouw, 't leven op zee is geen vertelsel - Door 'n dùmingsplankie zijn ze van de eeuwigheid gescheijen. - De m`anne hebbe 't hard en de vrouwe hebbe 't hard. - Gisteren ging 'k voorbij de tuin van de burgemeester - ze zatte net an tafel en atte schelvis waarvan de damp afsloeg - enne de levertjes leien ampart - en de kindere zatte met gevouwen hande te bidde. Toen dacht 'k in me onnozelheid - as 't verkeerd was, mag God 't me vergeven - dat 't niegoed van de burgemeester was - van de burgemeester niet - en van andere niet - want de wind woei zo hard, zo hard uit 't oosten en de visse komme uit 't zelfde water waarin onze dooie - hoe mot 'k 't zegge - waarin onze dooie - u begrijpt me wel.

een stilte.

't Is dwaas om zulke mallighede te denke - 't is je bestaan - en tegen je bestaan mag je niet in opstand komme.

TRUUS

Ja - zij kan 'r van meeprate...

KNIERTJE, *stillekens stoppend*

Me man was 'n visser één-uit-de-duzend. Als 'r gelooid* wier, proefde-die an 't z`and waar-ie was. 's Nachts zei-ie menigmaal we binne op de 56³⁴ en dan wàs-ie op de 56. Wat het-ie al niet meegemaakt as matroos! Eens het-ie twee dage en twee nachte met drie andere in de boot rondgezworreve. Dat was toen ze de beug moste inhale en 'r zo'n mist opsting, dat ze geen jóon³⁵ meer konde onderscheijen, laat staan de logger terugvinde. In twee dage en twéé nachte geen ete of drinke. - En later weer toen de schuit verging - dat had u 'm motte hore vertelle - zwom ie met ouwe Dirk na 'n omgeslage roeiboot - daar klom-ie op. Die nacht zei-die vergeet 'k nooit. Ouwe Dirk was te moe of te oud om 'n vasthou te krijge. Toen stak me man z'n mes in de boot en Dirk die grijpe wou en haast zonk, greep in 't mes dat drie van z'n vingers 'r bijhinge - ja, ja, - da's `allemaal gebeurd - en

*gelooid: diepte gepeild

³⁴ *de 56*: de zesenvijftigste breedtegraad.

³⁵ *jóon*: een drijvend baken om netten te kunnen terugvinden.

met gevaar van z'n eigen leven trok-ie 'm op de omgeslagen boot -
Zo dreve ze met d'r tweeë in de nacht - en Dirk - die ouwe Dirk - of 't
van bloedverlies kwam of van angst - Dirk wier gek. Die zat me man
maar an te kijke met oge as van 'n kat - die sprak van de duvel die in
'm was - van de satan - en 't bloed, zei me man, liep over de boot - de
golfe hadde maar werk om 't weg te spoele. Net tegen de morgen glee
Dirk na benee - zo uit zich zelf - me man wier opgepikt door 'n vracht-
boot die langs voer. 't Het niet geholpe - drie jaar later - da's nou twalef
jaar gelejen - bleef de *Clémentine* - die uw vader na u genoemd had
- op de Doggersbank mèt me twee oudste - Van wat 'r met diè gebeurd
is, weet 'k niks, helemaal niks. Nooit 'n luik of 'n joon angespoeld - niks
meer, niks - Je kan 't je eerst niet voorstelle - maar na zoveel jare weet
je d'r gezichte niegoed meer - en daar dánk je God voor. Want hoe erreg
zou 't niet zijn as je de herinnering hield. Nou heb 'k óok me
vertelsel gedaan - elleke zeemansvrouw het zo ies in d'r femilie - 't
is geen nieuwigheid - Truus het gelijk: de vis wordt duur betaald... Huil
je juffrouw?

CLÉMENTINE, *losbarstend*

God - as 'r vànàncht maar geen schèpen vergaan...

KNIERTJE

...We zijn àllemaal in God's hand - en God is groot en goed...

JO, *woest-opstuivend*

...Schepe vergaan! Schepe vergaan! De een blert - de ander huilt... 'k
Wou da'k van avond in me eentje gezeten had.

Met de vuisten haar hoofd bebonzend.

Jullie make iemand dol, dol, dol!...

CLÉMENTINE, *verbaasd*

Jo - wat hèb je?...

JO, *hartstochtelijk*

...Háár man en háár broertje - en me arreme oom - die beroerde
verhale - inplaas van je op te vrolijke!... Vraag mijn nou ook!

gillend.

Me vader is verdronken, verdronken, verdronken!... En... Jullie zijn
ellendeling - jullie zijn....

smijt heftig de deur achter zich dicht.

Zevende toneel.

De vorigen. zonder Jo.

TRUUS, *angstig*

'k Gloof dat ze bang is geworden...

MARIETJE

Wil 'k 'r gaan opzoeken?...

KNIERTJE

Nee kind. - Buiten bedaart ze van zelf - overspannen - de laatste twee dagen - Gaat u nou wèg, juffrouw?...

CLÉMENTINE

't Is laat geworden, Knier, en je nicht - je nicht was wel 'n beetje onhebbelijk - nee, 'k neem 't

niet kwalijk. Wie brengt me na huis?

SAART

As 'r één opstapt, - stappe we allemaal op - met mekaar waai je niet weg. - Dag Knier.

MARIETJE, *bedrukt*

Dag tante Knier...

KNIERTJE

Nog is wel bedankt, juffrouw voor de soep en de eieren...

TRUUS

Kom je morrege-avond bij mijn 'n kommetje drinken? - toe, zeg maar ja -

KNIERTJE

Nou misschien. Dag juffrouw. Dag Marietje. Dag Saart. As je Jo ziet, stuur d'r direkt, wil je?

Zij ruimt de koppen weg. De wind huult woest-gierend om het huis. Angstig luistert zij bij het raam, schuift haar stoel dicht bij de schouw, staart in 't vuur, begint lippen-prevelend een rozenkrans te draaien.

Achtste toneel.

Jo. Kniertje.

Jo plompt op 'n stoel bij 't raam, speldt zenuwbevend haar doekje los.

KNIERTJE

Da's goed dat je na bed gaat - je ben helemaal mis. Was dat 'n uitval!
En dat goeie kind dat door weer en wind eiere en soep komt brenge.

JO, *ruw*

Jouw zoons zijn wel in weer en wind uit voor haar en d'r vader...

KNIERTJE

En voor òns...

JO

En voor òns...
een stilte.
De zee is zo wild...

KNIERTJE

Ben je weze kijke?...

JO, *angstig*

Ik kon niet tegen de wind op - de halve wering is weggeslage... de pier staat onder...
een stilte. Kniertje bidt.
O! O! 'k Ben kapot van die smerige verhale!

KNIERTJE

Ik herken jou niet van avond - Ben je ooit zo geweest toen Geert bij de Marine voer? Ga na je bed - en bid - bidde is de éنية troost - 'n zeemansvrouw mot niet zwak weze - Over 'n paar maande stormt 't weer, tellekes weer - en d'r zijn meer vissers op zee dan onze jongens.
Haar praten gaat in zacht prevelen over - de ouwe vingers betasten de rozekrans.

JO

Barend hebbe we haast weggejaagd - tot 't laatst heb 'k 'm gesard...
ziende dat Kniertje bidt, loopt ze handenwringend naar het raam, trekt het gordijn aarzelend op, staart door het glas. Dan, voorzichtig

opent zij een der vensterdeuren. De wind buldert het gordijn omhoog - de lamp danst - ploft uit. Snel trekt zij het raam dicht.

KNIERTJE, *driftig van angst*

Da's toch gekkewerk! Blijf met je pote van 't raam!...

JO, *kermend*

O! O! O!...

KNIERTJE, *hevig angstig*

Hou je bèk! Zoek dan de lucifers. Haast je dan wat! - Naast 't zeepbakkie! *Een stilte.* Heb-ie ze?...

Jo steekt huilend-angstig de lamp aan.

'k Ben gewoon koud geworden!

Tot Jo, die snikkend bij 't vuur hurkt...

Wat zit je nou?...

JO, *drenzend*

'k Ben bang...

KNIERTJE, *angstig*

Mot je niet weze...

JO

As 'r iets gebeurd - dan - dan -...

KNIERTJE

Wees nou verstandig en klee je uit...

JO

Nee, 'k blijf hier de hele nacht.

KNIERTJE

'k Vraag je - hoe 't dan mot - as jullie getrouwd - as je zellef moeder...

JO, *hartstochtelijk*

Je weet niet wat je zegt, tante Knier! - As Geert.

Stokt hijgend.

- 'k Heb 't je niet durve zegge...

KNIERTJE

Is 't tussen jou en Geert...

- Jo snikt hevig.

Da's niet mooi van je - niet mooi om geheime te hebbe - jouw jongen -
jouw man, is mijn zoon.

Een stilte - de wind giert.

Kijk niet zo in 't vuur - huil niemeer. 'k Zal geen harde woerde zegge - al
was 't verkeerd - van jou en van hem. - Kom, ga over me zitte - dan zulle
we samen

legt haar gebedenboek op tafel.

JO, *wanhopig*

Ik wil niet bidde...

KNIERTJE

...Niet bidde?

JO, *gejaagd*

As 'r iets gebeurt...

KNIERTJE, *heftig*

'r Gebeurt niks!

JO, *woest*

...As 'r iets - iets - iets - dan bid 'k nooit meer, nooit meer - dan is 'r geen
God en geen moeder Maria - dan bestaat 'r niks, niks...

KNIERTJE, *angstig*

Praat niet zo...

JO

Wat heb je an 'n kind zonder man....

KNIERTJE

Mag jij dat zegge?

JO, *met het hoofd op de tafel bonzend*

...Die wind maakt me gek, tante!...

KNIERTJE, *slaat het gebedenboek open, tikt Jo op de arm.*

Jo kijkt hartstochtelijk-snikkend op, ziet het gebedenboek, schudt heftig neen, valt weer met het hoofd, jammerend, op tafel. Angstig klinkt Kniertjes bevelende stem.

O barmhartige God, ik hoop met een vast vertrouwen...

De wind joelt met wilde zwiepingen over het huis.

EINDE VAN HET DERDE BEDRIJF.

VIERDE BEDRIJF.

(Een ouderwets kantoor. Links, eerste plan, deur van het kantoor door houten balustrade gescheiden. Tussen deur en balustrade twee banken. Links, derde plan, een oude kast. Achtergrond drie ramen met uitzicht op de zon-beschenen zee. Voor 't middenraam een lessenaar. Rechts, eerste plan, schrijfbureau met telefoon, - tweede plan, brandkast, - derde plan, binnendeur. Aan de wanden biljetten van strandvonderij, veilingen, landkaart. In het midden een potkachel.)

Eerste toneel.

Bos. Mathilde. De Boekhouder.

MATHILDE

Clémens...

DE BOEKHOUDER, *lezend met pijp in de mond*

... de navolgende strandgoederen, als 2447 ribben, gemerkt Kusta,
10 schoten gemerkt M.S.G....

MATHILDE

Hou effen je mond, Kaps...

DE BOEKHOUDER

...4 dekbalke, 2 spiere³⁶, 5 brailtjes³⁷...

MATHILDE, *hem aanstotend*

Lees strakkies maar verder.

DE BOEKHOUDER

Jawel, mevrouw.

BOS, ongeduldig

'k Heb nou geen tijd.

MATHILDE

Dan máak je maar tijd. 'k Heb de circulaire van de torenklok opgesteld.
Toe schel de burgemeester is op.

³⁶ *spiere*: rondhout (kleine mast of ra).

³⁷ *brailtjes*: houten tonnetjes om de netten drijvende te houden.

BOS, *ongeduldig-schellend*

Vlug dan! Ansluite met de burgemeester! Ja! - Dat gedonder terwijl 'k 't druk heb - 'k zit tot over de ore -

lief.

Is u daar? M'n vrouwtje...

MATHILDE

...Of mevrouw effen an de telefoon kan komme voor de circulaire.

BOS, *kribbig*

Jawel! Jawel! Niet zo lang.

lief.

Of mevrouw 'n ogenblik voor de toestel... Precies burgemeester - de dames niewaar, hahaha! - Die is héél goed. -

kribbig.

Nou? Wat mot 'k zegge? Maak 't kort!

MATHILDE

Hier, lees de circulaire is voor. Dan kan die na de drukkerij.

BOS, *kwaadaardig*

Die hele lap! Ben je dol! Denk je da 'k niks an me kop heb! Die verdomde...

MATHILDE

Hou 'n beetje je fatsoen - Kàps...

BOS

...Loop naar de hel! -

lief.

Jawel mevrouw. Morgen mevrouw. M'n vrouwtje. - Nee, ze kan niet zelf an de telefoon komme - weet 'r niet mee om te gaan. -

kribbig.

Waar is 't vod? Schiet op! - Me vrouwtje het de circulaire voor de torenklok opgesteld, luister u?... Datum postmerk. M.M. ... - Wat zegt u?

- Heb u liever L.S? - Ja. Ja. - Heel juist. - Luister u? - De Nieuwe Kerk is

u zeker niet onbekend. - Nee, zegt ze, de stommeling! - 'k Ben al an

't leze, mevrouw. - Nog is: de Nieuwe Kerk is u zeker niet onbekend. Die

kerk heeft, gij weet het, een hoge toren. Die hoge toren wijst naar boven, en dat is goed, dat is gelukkig en waarlijk niet overbodig voor vele kinderen van ons geslacht...

MATHILDE

Lees toch wat duidelijker...

BOS

Hou je snater! - Pardon - dat was tegen me boekhouer - ja, ja, hahaha! -... Maar die toren kon toch iets meer doen, dat ook goed is, ja zeer nuttig. Hij kan ons, kinderen des tijds, ook bij de tijd bepalen. Dat doet hij niet. Hij staat daar sinds 1882 en gaf nog nooit antwoord op de vraag. 'Hoe laat is 't?' Dat kon hij wèl doen. Hij is 'r zelfs op gemaakt. Er zijn vier plaatsen zichtbaar, die gereserveerd zijn voor wijzerplaten. Op allerlei wijze is sinds jaren - zeg u wat? - Nee? - sinds jaren door de bevolking uit de omtrek van die toren de wens uitgesproken, dat hij een klok mocht krijgen. Circa f3000 zijn nodig. Wie helpt nu mee? De commissie. - Mevrouw... Wat zegt u? - Ja, de namen ken u natuurlijk. - Ja, héél aardig, héél aardig opgesteld. - Ja, ja, al de dames van de Commissie tekene natuurlijk in voor 't zèlfde bedrag. - Honderd gulden, ieder? - Ja - ja. - Héél goed. - M'n vrouw blijft thuis. - Mevrouw!
Schelt nijdig af.
Verdomde nonsens! Honderd gulden na de weerlicht! Wat raakt 't jou of 'r 'n klok op dat ding staat!

MATHILDE

'k Zal je maar in je eigen vet late gaarsmore.

BOS

Ze komt over 'n kwartier hier met d'r rijtuig. - Nou, bejour!

MATHILDE

Bejour! Bejour! As je 's avonds wat minder grokkies dronk, zou je 's morgens niet zo'n beroerd humeur hebben - geef effen vijf gulden.

BOS

Nee. Nee! Je heb vanmorgen pas 'n rijksdaalder uit me beurs genomen, terwijl 'k sliep. 'k Kan aan de gang blijve!...

MATHILDE

Heb ik 'n rijksdaalder? Wat 'n infame leugen! Net één gulden! Bah, wat 'n man, om z'n cente te tellen voor-ie na bed gaat.

BOS

Bejour! Bejour!

MATHILDE

Geef 't niet! Dan kan 'k strakkies de burgemeestersvrouw op 'n glaasje jenever trakteren - drie kruiken oude snik en geen enkele fles port of sherry...

Bos smijt driftig twee rijksdaalders neer.

Zeg ben 'k je meid? Zonder mij zou jij niet met rijksdaalders smijten! -

Bah!

Nijdig af.

Tweede toneel.

De Boekhouder. Bos.

DE BOEKHOUDER, *lezend*

IJmuiden, 24 December - Heden ware an de markt vijf sloepe met 500 à 800 levende en 1500 à 2100 dooie schelvis èn enkele levende kabeljauwe. De levende kabeljauw het zeven en 'n kwart gedaan - de dooie...

BOS

Heb-ie niks ànders te doen?

DE BOEKHOUDER

...Dooie schelvis bracht dertien en 'n halve gulden de mand op - poontjes en rog...

BOS, *het bureau bekloppend*

'k Weet 'r àlles van! Hier pak an! Boek in! - Sla is op de staat van uitbetaling van de Verwachting...

DE BOEKHOUDER, *zoekend*

De Jacoba, nee! de Koningin Wilhelmina, ook née - de Mathilde, née - de Hoop van Zegen - da's voor goed fluite - dé Verwachting...

BOS

Hoe groot was de bruto-besomming?

DE BOEKHOUDER

...f1443.47.

BOS

Dacht 'k wel - hoe kon je dan zo góddeloos stom zijn, om vièr gulden acht en tachtig voor 't Weduwen-en-Wezenfonds uit te trekke?

DE BOEKHOUDER, *cijferend*

Laat 's zien. - Veertien honderd drie en veertig - drie percent 'r af - da's veertien honderd - da's an gage bruto drie honderd zeven en tachtig gulden - ja, dan mot 't driè gulden acht en tachtig en nièt vier gulden acht en tachtig weze...

BOS, *opstaand*

As je van plan ben hélemaal suf te worde - ezelskop! - dan staat 't gat van de deur voor je open. Jullie vergisse je, goddome altijd an de verkeerde kant!...

DE BOEKHOUDER, *vertrouwelijk-lachend*

Daar zou wel wat tegen te zegge zijn, meneer - ik heb toch geen uitbrander gekregen, toen, toen...

BOS

Nou, genoeg, genoeg!...

DE BOEKHOUDER

...En dat was 'n vergissing met 'n paar gróte nulle 'r achter.

Bos gaat ongeduldig rechts af.

Hèhèhè! Vandaar 't spreekwoord nul!*

Kijkt om, ziet dat Bos weg is, port de kachel op, stopt z'n pijp uit Bos' tabakspot, gapt voorzichtig een paar sigaren uit het sigarenkistje.

*nul: onbenul

Derde toneel

Simon. De Boekhouder.

SIMON

Is Bòs d'r niet?

DE BOEKHOUDER

Ménéer Bos, hè? - Nee.

SIMON

Is-die uit?

DE BOEKHOUDER

Kan je mijn de boodschap niet doen?

SIMON

Ik vraag of die uit is?

DE BOEKHOUDER

Ja.

SIMON

Niks geen tijding?

DE BOEKHOUDER

Néé. Begint dat geloop nou weer? Meneer het toch gezeid dat às-die bericht kreeg...

SIMON

't wordt morrege nègen weke.

DE BOEKHOUDER

De *Jacoba* is wel na 59 dage met 190 kantjes³⁸ binnengelope.

SIMON

Jij staat te lulle! Jij weet meer.

³⁸ *kantjes*: vaten met 620 haringen.

DE BOEKHOUDER

Heb je 'm nòu al om?

SIMON

Nee - geen druppel.

DE BOEKHOUDER

Dan wordt 't tijd. - Ik 'r meer van wete! 'k Hou de schepe an lijne vast!

SIMON

'k Heb jullie gewaarschouwd toen die op de helling lei. - Wat zijn me woorde geweest?

DE BOEKHOUDER, *schouder-schokkend*

Allemaal klespraatjes van jou om 'n borrel!...

SIMON

Dat lieg-je! Waar jij bij was en waar juffrouw bij was - heb 'k gezeid dat 't schip ròt was, dat kallefatere geen bliksem meer hielp - dat zo'n drijvende doodskist...

DE BOEKHOUDER

Goed. Dàt heb-ie gezeid. Daar strij 'k niet tegen. En wat zou dat nou? Ben jij zo'n pièt dat as jij hallef bezopen...

SIMON, *driftig*

Da's verdomme gelogen...

DE BOEKHOUDER

...Dan nièt bezopen. - ben jij zó'n godje dat as jij, as scheepmakersknècht nèe zeit - en je patroon en de assurantie zegge jà - dat dan mijn patroon z'n schip dan op de veiling mot brenge?

SIMON

Dat dondert niet! Ik héb gewaarschouwd. - En nou zeg ik - nou zeg ik - dat as Mees, de anstaande van me dochter - om van de andere niet te spreke - as Mées... dan komt 'r móord van!...

DE BOEKHOUDER

Laat je uitlache! Ga 'n borrel pakke en praat verstandige taal.

Vierde toneel.

Simon. De Boekhouder. De vorigen. Marietje.

SIMON

Had maar buiten gebleven. - Niks geen tijding.

MARIETJE, *zàchtjes-snikkend*

Niks geen tijding...

SIMON

...Dan komt 'r moord van...

af.

Vijfde toneel.

Bos. De Boekhouder.

BOS

Wie ware daar?

DE BOEKHOUDER

Simon en z'n dochter. Dreigemente! - Ga u uit?

BOS

Dreigemente? Is de kerel krankzinnig? - 'k Ben in tien minute terug. Wie komt mot wachte.

DE BOEKHOUDER

Hij sprak van...

BOS

'k Ben niks nieuwsgierig!...

af.

Zesde toneel.

De Boekhouder. Saart.

DE BOEKHOUDER, *krabbelt naar zijn lessenaar terug.*

De telefoonschel gaat over. Gewichtig luistert hij aan de gehoorbuis.

- Kan niks verstaan. - Ik ben 't, de boekhouer. - Over tien minute is meneer terug - mot je nòg maar is schelle.

SAART

Dag hartje!

DE BOEKHOUDER

Wat mot jij nou weer?

SAART

Ik mot jóu. Jessis wat 'n koue wind. Mag 'k effe me hande warme?

DE BOEKHOUDER

Blijf maar àchter 't hekkie.

SAART

Lekker dier, 'k heb maling an je! - Meneer Bos slaat zo net 't hoekie om.

Warmt zich.

- 'k Zal maar niet vrage na de HOOP. - Jessis, zèven gezinne. - Wat 'n geluk, dat 'r behalve de kinderen drie òngetrouwde jonges an boord zijn. Nèrges ies angespoeld?

DE BOEKHOUDER

Nee. Nee!

SAART

Nou vreet me niet op!!

DE BOEKHOUDER

'k Wou dat je àchter 't hekkie bleef. Wat mot je nou?

SAART, *in zijn zak kijkend*

Pas op - breek meneer z'n sigare niet, ouwe dief!

Hij glimlachert.

Kaps - wil jij 'n gulden an me verdiene?

DE BOEKHOUDER
Dat leit 'r an.

SAART
'k Ben an 't verkere met Bol, de binnenschipper.

DE BOEKHOUDER
'k Feliciteer je!

SAART
Hij leit hier met 'n lading mest - voor de stád. - En hoe mot 'k nou trouwe?

DE BOEKHOUDER
Hoe je mot...

SAART
'k Mág toch niet omdat ze niet wéte of me man dood is.

DE BOEKHOUDER
De wettelijke termijn die is - die is -

SAART
Zó wijs ben 'k ook.

DE BOEKHOUDER
Je mot driemaal pro Deo in de krante oproèpe en as die dan niet komt - en dat zal die niet - spoke benne de wereld uit - dan mág-ie...

SAART
As jij dat zakie nou is beredderde, - dan blijve Bol en ik je dankbaar...

DE BOEKHOUDER
Advocate-zaken. Daar mot je voor na de stad.

SAART
Jessis wat 'n bereddering! As je verstand je ingeeft: 'k heb Jacob in geen driè jaar gezièn - en de *Wisselvalligheid*...

Zevende toneel.

De vorigen. Cobus.

COBUS, *beverig-gejaagd*

D'r is bericht... D'r is bericht!...

DE BOEKHOUDER

Bericht? Wát vertelt-ie?

COBUS, op huilen af

D'r mòt bericht zijn van de jonges - van - van - *De Hoop...*

DE BOEKHOUDER

Niemenda!

Vrindelijker.

Of jullie hier nou dag an dag 't kantoor plat lope - ik kan je geen goed en geen kwaad nieuws zegge - 't kwaje weet je: twee en zestig dage...

COBUS

...De waterschout het 'n telegram gekregen... Ach, ach, ach, meneer Kaps, help ons toch uit de onzekerheid - me zuster - en me nichie - *hevig bevend,*
die zijn gewoon gèk van verdriet...

DE BOEKHOUDER

...Op me woord van waarachtig... Loop-je weer vort?...

COBUS

Me nichie zit alleen thuis - me zuster is uit schoonmake bij de pastoor - d'r mòt ies weze... d'r mòt ies weze.

DE BOEKHOUDER

Wie maakt je de praatjes wijs?

COBUS

De klerk van de waterschout zeit - zeit. Ach lieve God...
af.

Achtste toneel.

De Boekhouder. Saart.

SAART

Misschien het-ie gelijk.

DE BOEKHOUDER

Alles kan.

SAART

Het meneer Bos nog hoop?...

DE BOEKHOUDER

Hoop? Négen weke - zo'n kreng van 'n schip - na diè storm. Alles kan.
Née - ik geef 'r geen cent voor. Zès weke proviand. As ze 'n Engelse
haven ware binnengevalle, hād je bericht.

Negende toneel.

De vorige. Clémentine.

CLÉMENTINE

Dag Saart. Kaps is 'r binnen visite?

DE BOEKHOUDER, *door het raam kijkend*

't Rijtuig van de burgemeester. Commissie-vergadering voor de klok.

Wéer 'n ander spannetje. 'k Wou dat ik de cente had.

CLÉMENTINE, *haar schetsboek op Bos' lessenaar leggend*

'k Zag Cobus daar lopen. Stakker. Wat is diè oud geworden. Je zou 'm haast niet herkennen.

't Schetsboek opnemend.

Kijk. Zó was-ie drie maande gelejen - kras - vrolijk. Je mag oòk wel kijken, Kaps.

DE BOEKHOUDER

Nee, juffrouw, ik heb geen tijd.

SAART

De dood van Daantje het-ie zich erreg angetrokke... Die twee zag je altijd samen, altijd an 't redenere - nou het-ie in de Diakenie niet één vrind - dat scheelt 'n boel...

CLÉMENTINE

- Herken je die?

SAART

Nou! Da's Knièr - da's Barend met 'n mand op z'n nek - en da's...
de telefoon gaat over. Clémentine slaat het boek dicht...

DE BOEKHOUDER

Meneer is uit. D'r wier strakkies al gescheld.

CLÉMENTINE, *luisterend*

Ja? - Pappie is 'r niet - Hoe lang zou 't duren Kaps?

DE BOEKHOUDER

'n Minuut of twee, drie...

CLÉMENTINE

verschrikt:

Wàt zegt u? - 'n Luik gemerkt 47 - en,

bevend,

- ik versta u niet

- geeft 'n schreeuw, laat de gehoorbuis vallen.

DE BOEKHOUDER

Wat is dat? Wat is dat?

CLÉMENTINE, *smartelijk-verschrikt*

...Ik durf niet meer luisteren... O. O!

DE BOEKHOUDER

Was dat de waterschout?

CLÉMENTINE, *hartstochtelijk*

...Barend is angespoeld. O God, nou is 't gedaan!

SAART

Barend?... Barend...

CLÉMENTINE

'n Telegram uit Nieuwediep - 'n luik - en 'n lijk...

Tiende toneel.

Bos. De vorigen.

BOS

Wat gebeurt hier? - Waarom huil jij?

DE BOEKHOUDER

Bericht van de *HOOP VAN ZEGEN*.

BOS

Bericht?

DE BOEKHOUDER

De waterschout is an de telefoon.

BOS

De waterschout? - Ga op zij. - Ruk uit jij: wat sta je te gape!

SAART

Ik - ik -

schuw af.

BOS, *schellend*

Hallo! Wie is daar? - De waterschout? - 'n Telegram uit Nieuwediep -
benoorden de Haaks - ik versta geen woord! Hou op met je gehuil! - 'n
Luik, zegt u? - Zeven en veertig... - Wel da's vervloekt beroerd - da's
- 't Lijk - in staat van ontbinding - van Barend, as oudste gemonsterd...
- Herkend door wie? - Dóór? - O - is de *Verwachting* met averij in
Nieuwediep binnengevallen en het schipper Maatsuiker 'm herkend? -
Ooringe, ja, ja, zilveren ooringe - dat doet 'r verder niet toe. - Dus is 't
nièt nodig dat 'r hier vandaan mense gezonden worde voor de
identiteit? - Ja, verdomd beroerd! - Onze plaats wordt wel geteisterd. -
Ja - ja - Enfijn - tegen Gods wil staan wij machteloos. Ja. Ja. - Ik
twijfelde al niemer - Dank u. - Ja. - 't Officieel rapport krijg 'k graag zo
spoedig mogelijk. 'k Zal de assuradeur waarschouwe. Bejour!

Hangt heftig de gehoorbuis in de haak.

Daar ben 'k gewoon kapot van - twálef man.

DE BOEKHOUDER

Barend - de zoon van Kniertje angespoeld - da's - da's 'n wònder.
- Ik dacht dat we nooit meer iets van 't schip zoue horen. Toen met de
Clémentine...

BOS, *driftig*

Ja - ja - ja - ja!...

tot Clémentine.

Ga asjeblijft naar binnen bij je moeder! De stommiteit om daliijk waar
die vróuw bij was - over te kletse wat je hoorde. Nou duurt 't geen vijf
minute of 't halve dorp is hier! Versta je me niet? Je zit je, godbeter, an
te te stelle of je liefie an boord was...

CLÉMENTINE

Wáarom heb u niet geluisterd?

snikt zachtjes.

BOS

Geluisterd!

CLÉMENTINE

Toen Simon, de scheepmakersknecht...

BOS

Die vent was dronken!

CLÉMENTINE, *heftig*

Dat was-ie nièt!

BOS

Dat was-ie wel! En was-ie 't niet geweest - met welk recht steek jij je
neus in zake waarvan je geen benul heb?

CLÉMENTINE

Lieve God - nou heb ik óók schuld...

BOS, *driftig*

Schuld? Schuld! Zijn de romannetjes die je leest, in je hoofd geslagen? -
Schuld! - Ben je bezeten om zúlke woorde te gebruike na zo'n ongeluk!...

CLÉMENTINE

Hij zei, dat 't schip 'n drijvende doodkist was - toen heb 'k ù horen zeggen, dat 't in alle gevallen de láátste teelt zou wezen waaran de HOOP...

BOS, *eerst driftig - dan redenerend*

Die verdomde kostschool, die verdomde kostschoolkure! Loop voor mijn part as 'n zottin door 't dorp en teken de eerste de beste schooier of bedelaar! Maar flap 'r geen dinge uit die je niet verantwoord kan. 'n Drijvende doodkist! Zeg liever 'n dronken autoriteit! - Eerst ik! - De *Noord* van Pieterse en de *Nooit gedacht* en de *Willem III* en de *Jonge Jan* - 'k kan wel an 't opnoemen blijve, de halve vissersvloot en de halve handelsvloot zijn drijvende doodkiste! - Heb je dat gehoord, Kaps?

DE BOEKHOUDER, *schuw*

Nee, meneer, ik hoor niks.

BOS

...As je me zou vrage: vader, hoe zit dat - dan zou 'k je uitleg geve. Maar jullie over 't paard getilde jonge mense bemoeit je met alles en nog wat! Is 'r 'n sterker bewijs, dat de assurantie èlk jaar 'n schip laat kéúre. Denk je, dat as 'k straks de assuradeur opschel en 'm zeg: meneer, jij kan veertien duzend gulden neertelle, dat-ie dat doet op losse gronde? Je most 'n kop as 'n boei krije, om de ondoordachtheid, waarmee je 'r nonsens uitflapt...! - Nonsens zeg ik! - Nonsens, die me goeie naam zou kunne bederve, as niet iedereen me kende!

CLÉMENTINE, *triestig*

Als ik reder was... en 'k hoorde...

BOS

God beware de visserij voor 'n reder, die tekeningetjes maakt en huilt bij mooie versies. Ik sta als vâder an 't hoofd van over de honderd gezinne. Zaken zijn zaken. As je gevoelig wordt, buitel je over de kop. Wat Kaps?

Kaps gebaart dat-ie 't niet verstaat.

- Nou, ga na je moeder. De burgemeestersvrouw is op visite.

DE BOEKHOUDER

Hier heb 'k de monsterrol,
lezend,

Willem Hengst, oud 37 jaar, gehuwd, 4 kinderen...

BOS

...Wacht effen tot me dochter...

CLÉMENTINE

- 'k Zal geen woord meer spreken.

DE BOEKHOUDER, *voortlezend*

Jacob Zwart, oud 35 jaar, gehuwd, 3 kindere. - Gerrit Plas, oud 25 jaar, gehuwd, 1 kind. - Geert Vermeer, ongehuwd, oud 26 jaar. - Nelis Boom, oud 35 jaar, gehuwd, 7 kindere. - Klaas Steen, oud 24 jaar, gehuwd - Salomon Bergen, oud 25 jaar, gehuwd, 1 kind. - Mari Stad, oud 45 jaar, gehuwd. - Mees, oud 19 jaar. - Jacob Boom, oud 20 jaar. - Barend Vermeer, oud 19 jaar - en Pietje Stappers, oud 12 jaar.

BOS, *teneergeslagen*

...Zéven gezinne.

CLÉMENTINE

...Zestien kinderen.

Elfde toneel.

Bos. Clémentine. De Boekhouder. Truus. Marietje.

TRUUS, *hijgend*

...Is 'r tijding?... Tijding van me zoontje?

Woest-wanhopig:

Ach God! Ach God, maak me niet ongelukkig, meneer!...

BOS

't Spijt me, vrouw Stappers...

MARIETJE, *gillend*

Dat kan niet - dat kàn niet - dat lieg je!... 't Is niet mogelijk!...

BOS, *zucht*

De burgemeester-strandvonder van Nieuwediep het de Waterschout getelegrafeerd - Barend Vermeer is angespoeld - jullie weet wat dat zegge wil - èn 'n luik van de 47...

TRUUS, *heftig*

O, moeder Maria - mot 'k dat kind nou ook misse - dat schaap van twaalf jaar! - *drenzend-huilend*. Oóóóó! - Oóóóó! - Pietje... Pietje...

MARIETJE, *verwilderd*

Dan... Dan...

barst in hysterisch gelach los,

Hahaha!... Hahaha!...

BOS

Geef 'r 'n glas water!

MARIETJE, *het glas uit Clémentine's handen slaand*

...Weg! Weg!...

op de knieën vallend, de handen om het hekje klemmend.

La me nou ook maar krepere!... La me dood gaan asjeblijf, lieve God, lieve God!...

CLÉMENTINE, *snikkend*

Toe Marietje, bedaar. Sta op...

TRUUS

...Op z'n éerste reis - en zo dapper as-ie stond te wuive toen 't schip...
snikt heftig.

BOS

't Kan niet verholpen worde, Truus. 't Is 'n bezoeking. Zo'n storm is 'r in
geen jare geweest... Denk an Hengst met vier kindere, an Jacob, an
Gerrit... En al geeft 't je geen troost: de gage van je zoontje zal
'k uitbetale - as je wil vandaag nog. Ga jullie na huis - en schik je in 't
onvermijdelijke. - Neem háár mee - zij lijkt...

MARIETJE, *beverig-snikkend*

Ik wil niet na huis - ik wil dood, dood...

CLÉMENTINE, *haar ondersteunend*

Huil maar, Marietje, huil maar arm schaap...

Twaalfde toneel.

Bos. De Boekhouder. Mathilde.

BOS, *driftig op en neer lopend*

...Wat suf jij nou? - Ben je te lui om 'n pen op papier te zette, vandaag?...
'k Vraag je geen antwoord!! Heb-je 't Weduwen en Wezenfonds bij de hand? - Nou!

DE BOEKHOUDER, *op de brandkast toeschuifelend*

't Bovenste loket is nog op slot.

Bos smijt hem de sleutels toe.

O, dank u

opent de kast, schuifelt met het boek naar Bos' bureau.

Asjeblief, meneer.

BOS

...Vijf en negentig weduwe - veertien ouwe zeelui en vissers...

DE BOEKHOUDER

Ja, 't fonds komt al lang te kort. - Maar weer is 'n advertentietje plaatse...

MATHILDE

Clémens, wat 'n ongeluk! De burgemeestersvrouw vraagt of je niet effen binne kan komme - ze zit gewoon te huile.

BOS

Nee! Gehuil genoeg hier. En geen tijd!

MATHILDE

Ach! Ach! - Kaps, hier is de kopy voor de circulaire. - Spoed, hoor!...

BOS

Mathilde! - Praat 'r met mevrouw is over - om 'n oproeping te doen voor de verongelukten.

MATHILDE

Ja maar, Clémens - is dat niet te veel - twéé bedelpartijen?

BOS

Laat mijn 't dan maar...

af.

Dertiende toneel.

Clémentine. De Boekhouder.

CLÉMENTINE, *zachtjes-huilend*

Kaps! Kaps!...

gaat over hem aan de lessenaar zitten.

Ik voel me zo ellendig...

DE BOEKHOUDER

Héel onverstandig, juffrouw. D'r vergaan méer schepe. De HOOP VAN ZEGEN telt haast niet mee. - Hier heb 'k - waar leit 't - waar leit 't? De opgave van *Veritas* over October - ènkel van October - vergaan 105 zeilschepen en 30 stoomschepen - da's wéinig gerekend: in één maand bij de vijftien honderd dooien.

Op zee wijzend.

Ja, as je 'm ziet zo as vandaag - zo glad en met al die drijvende meeuwe - dan zou je niet gelove dat-ie zoveel mensen vermoordt...

Veertiende toneel.

De vorigen. Jo. Cobus - daarna Bos.

CLÉMENTINE, *tot Jo en Cobus die suffig zitten gaan*

Kom 'r maar in, Jo, - Jo!

Jo knikt langzaam née.

COBUS, *bevend*

We zijn effen van huis weggelope - want Saart - net as 'k zei - net as 'k zei...

BOS, *tot Jo*

Hier - ga zitte!

Schuift een stoel bij de kachel.

Blijf jij dàar maar, Cobus - Je het 't zeker al gehoord?...

JO, *snikkend*

Van Barend, jà - maar van Gèert - 't gebeurt zo dikkels dat ze in de roeiboot...

BOS

Nee - Die troost kan 'k je niet geve. Niet alleen dat 'r 'n luik - maar 't lijk was in staat van verregaande ontbinding...

JO, *angstig*

...Ja - ja. - Maar as 't Barend nou nièt is - wie zeit dat 't Barend...

BOS

...Schipper Maatsuiker van de *Verwachting* het 'm herkend... En - de oorringe...

JO

Maatsuiker? Maatsuiker? En as - die zich vergist?... Ik kom je vrage om reisgeld, meneer, dan ga 'k zellef na De Helder...

BOS

Kom, gekheid!

JO, *huilend*

Barend mot toch begrave worde...

BOS

Daar zal de burgemeester van Nieuwediep wel voor zorge...

Vijftiende toneel.

De vorigen. Simon.

SIMON, *dof-aangeschoten*

Ikke - Ikke - heb gehoord...
gebaart vreemdelyk naar Bos.

BOS, *nerveus-heftig*

Mars, dronkelap!

SIMON, *hakkelend*

Ik- ikke - zal jou niet vermoorde - ik - ik - heb niks kwaads in de zin...

BOS, *bevend*

...Haal 'n veldwachter, Kaps - mot die bezopen kerel...

SIMON, *zich vasthoudend aan het hekje*

- Nee - blijf maar - ik zal wel weer gaan - ikke - ikke wou alleen maar zegge dat 't áárdig uitgekemme is - met - met - de HOOP VAN ZEGEN.

BOS

Wil je opdondere - en dalijk!

SIMON

Niet zo dicht bij me komme - je mot nóoit dicht komme bij 'n man met 'n mes... Neèèèè... Ik heb niks kwaads in de zin - ikke wou alleen maar zègge, da 'k je gewaarschouwd heb - toen - die op de hélling lei.

BOS

Dat lieg-je, beroerde kerel!

SIMON

Nou mot je - enkel voor de aardigheid - an je - an je boekhouer en an je dochter vrage - die 'r bij ware...

BOS, *heftig*

't Is gelogen! Je ben geen antwoord waard, dronkelap! 'k Heb met je patroon, niet met jou te make!... Heb je me niet verstaan, Kaps!

SIMON

Mijn patroon die - die kallefatert zèlf niet...
tot Kaps, die naar het hekje gekomen is...
Heb 'k gewaarschouwd? Was jij d'r bij?

DE BOEKHOUDER, *angstig naar Bos kijkend*

Nee - 'k was 'r niet bij - en às 'k 'r bij was, heb 'k niks gehoord...

BOS, *tot Clémentine*

En nou jij! - Het die dronkelap...

CLÉMENTINE, *angstig - op schreien af*

...Papa!...

BOS, *dreigend*

Laat jij as dòchter -
grimmig.
Geef antwoord!

CLÉMENTINE, *angstig*

...Ik herinner me niet...

SIMON

...Da's - da's gemeen. Da's verdomd gemeen!... Ik heb gezeid dat 't
schip ròt - ròt - was...

BOS

Dronkemanspraatjes! - Je sleept 'r me boekhouer en me dochter bij - en
je hóort...

COBUS

Ja maar - ja maar - nou herinner ik me ook...

BOS

Wat weerlicht - heb jij soms ook gewaarschouwd?

COBUS

Nee. Nee. Dan zou 'k liege. Maar uw dochter - uw dochter die zeit nou
dat ze niet gehoord het dat 't schip rot was - en op de tweede avond

van de storm - toen ze met me alleen bij me zuster
Kniertje was, toen het ze wèl gezeid dèt - dèt -

CLÉMENTINE, *bevend*

...Heb *ik* toen...

COBUS, *vals*

Ja - dat heb jij! Die eigenste avond - ware me woorde: juffrouw,
juffrouw nou zit je te jòkke - want as je vader wist dat de HOOP VAN
ZEGEN ròt...

JO, *onstuimig-opstaand, woest haar woorden uitknersend*

Jij, jij liègt - jij ben begonnen te huile - je was bàng dat 'r schepe zoue
vergaan - daar was 'k bij! - daar was Truus bij - daar was!... O jullie
àdders!...

BOS, *met z'n vuist het schrijfbureau bedreunend*

Adders! Adders, wij die jullie gespuis jaar in jaar uit te vrete geve? Heb
je niet genoeg fatsoen om òns te gelove inplaats van die dronken
schooier diè op z'n bene staat te waggele?

JO, *razend-van-drift*

...Jùllie gelove? - Jùllie! - Zij liègt en jìj liègt!...

BOS, *dreigend*

...Me kantoor af!

JO, *onstuimig*

Barend heb je met de politie na boord late slépe! - Geert was te trots
om gehááld te worde! - Schurk! Schurk! Driedubbele schurk!

Overspannen-zenuwlachend.

Née, née, je hoeft niet na je dèur te wijze! We gaan wel - As 'k langer
hier bleef zou 'k je in je gezicht spoege - in je gezicht spoege!...

gebaart dreigend.

COBUS, *haar tegenhoudend*

Kom... Kom...

BOS, *na een stilte*

Voor je tante zal 'k anneme, dat je overspannen ben... anders - anders.
De HOOP VAN ZEGEN wàs zeewaardig, wàs zeewaardig! - Heb ik geen
verlies - al is 't schip geassureerd? En al hād die kerel me
gewaarschouwd - wat gèlòge is! - mot ik as man van zake 'n dronkelap
vertrouwe, die nerges meer werk vindt omdat-ie te onbekwaam is om
z'n gereedschap te hantere?

SIMON, *hakkelend*

Ikke - ikke heb jou en hèm en haar gezeid - dat zo'n drijvende doodkist...
Da's vást hoor!

JO, *uitbarstend*

O! O! Geert èn Barend èn Mees èn de andren! O God hoe kon jìj 't
toelate...

zakt op de stoel, snikt.

Geef me dan reisgeld om zèllef na Nieuwediep te gaan - dan zal 'k over
niks meer prate...

BOS, *grimmig*

Nee! Geen rooie duit! 'n Meid, die me zo vlegelachtig uitscheldt...

JO, *verward-huilend*

'k Weet niet wat 'k gezeid heb - en - en - 'k geloof niet dat je - dat jij -
dan zou je erger zijn dan 'n duvel...

BOS

De waterschout zeit dat 't nièt nodig is om mense na Nieuwediep te
zende.

JO, *naar de deur waggelend*

...Niet nodig - nièt nódig - wat mot 'r nou van me worde...

Cobus en Simon lopen achter haar aan.

Zestiende toneel.

Bos. Kaps. Clémentine.

BOS, *loopt heen en weer.*

Kaps kruipt op z'n kruk.

En as jij ooit weer 'n stap op me kantoor zet...

CLÉMENTINE, *starend-verschrikt*

Nee - nooit meer,

een lange stilte.

Vader, ik vraag mezelf af,

barst in snikken uit,

hoe 'k ooit weer achting voor jóu - ooit weer achting voor mezelf zal krijgen...

af.

Zeventiende toneel.

Bos. De Boekhouder.

BOS

Dò! Ze zou in staat zijn me goeie naam met d'r kostschoolfratse te bederve! - Wie 'r verder komt, zend je weg, begrepen? - Tuig! - Rapalje! - Dat héle nest deugde niet. - Die vérdómde dronkelap! - Die kerel die na jenever stinkt!

Weerklinkt buiten Jelle's viool

- Dat mot 'r nog bijkomme!

Voor het raam.

Ruk uit! Nee, geen cent!

De muziek houdt op.

'k Ben gewoon ondersteboven...

smakt in zijn stoel, neemt vinnig Clémentine's schetsboek op, bladert er in, smijt het op de grond, bukt zich, rukt er enige blaadjes uit, verscheurt die. Een ogenblik zit hij in gedachten, schelt aan de telefoon.

Hallo! - Met Dirksen - Dirksen zeg ik - de assuradeur!

Wacht somber kijkend.

- Hallo! Ben jij daar, Dirksen? - 't Is mis met de HOOP VAN ZEGEN - 'n Luik met mijn merk angespoeld en 't lijk van 'n matroos, *in ruzietoon overgaand.*

Wat zeg-je? Kan je begrije! - Geen kwestie van! Twéé en zestig dage!

De waarschijnlijkheidskans is zó groot - *gekalmeerd*

Goed, - 'k Zal je bij me kantoor wachte - Maar 'n beetje spoed, hè? - Ja - voor veertienduzend gulden - Bejour, *schelt af - bij de laatste woorden is Kniertje binnengekomen.*

Achttiende toneel.

Kniertje. Bos. De Boekhouder.

KNIERTJE, *gedachteloos*

Ik -

zij zakt geduldig-schreiend op de bank.

BOS, *zonder haar te zien, bij de brandkast*

- Heb je de portefeuille met polissen verlegd? - Jij haalt, goddorie, àlles van zijn plaats...

DE BOEKHOUDER, *van af z'n tabouret wijzend*

- De portefeuille leit hoger - àchter de effectentrommel.

BOS, *snauwend*

Hou je mond maar weer! -

zich omkerend met de portefeuille in de handen. -

Kan jij niet kloppe?

KNIERTJE

Ik wou...

BOS, *kregel*

Je komt vijf minute te laat. - Die mèid, die bij je inwoont het hier 'n schandaal geschopt, dat 't weinig scheelde of 'k had om 'n veldwachter getelefoneerd.

snauwend.

Kom 'r in! - Doe 't hekkie achter je dicht...

KNIERTJE, *moeilijk*

...Is 't waar - is 't wáár dat... De pastoor zei...

Bos knikt somber.

O, o,

Zij staart voor zich uit, haar armen vallen slap.

BOS

Met jou - met jòu heb 'k meelijje. Jou heb 'k gekend as 'n fatsoenlijke vrouw - en je man óók. - Maar je kindere - 't is hàrd om te zegge bij zo'n slag - je kindere en die - nicht van je - hebbe nóóit gedeugd!

Kniertjes hoofd zakt weg.

Hoeveel jare ben jij niet bij me over de vloer gekomme - tot je zoon Geert me met z'n vuiste dreigde, me grijze hare bespotte, me bijna je deur uitsmeet! - En je àndere zoon...

verschrikt.

Knier! Kniertje!

Opstaand.

Kaps! - Water!

Haar voorhoofd en polsen bittend.

- Verdomd! - Verdomd!...

DE BOEKHOUDER

Zal 'k mevrouw of de juffrouw?...

BOS

Nee! Blijf hier! Ze komt al bij.

Kniertje lang-aangehouden snikkend, na 'n wijle van bewustloos staren.

DE BOEKHOUDER

...Knier...

BOS

Stil - Laat 'r uithuile.

KNIERTJE, *smartelijk, met onderbrekende snikken*

Hij wou niet weg! - Hij wou niet weg - en met me èige hande heb 'k - heb 'k zijn hande van me deurpost lòsgemaakt...

kermt zachtjes.

BOS, dof

Je hebt je niks te verwijte...

KNIERTJE, *in dezelfde toon*

...Vóor-ie ging heb 'k 'm de ringe van z'n vader in z'n ore gehange - as 'n - as 'n òfferdier...

BOS

Kòm...

KNIERTJE, *hijgend*

En - me óúdsten jongen - die 'k niet genacht heb gezeid... - Als je te laat
ben - ware z'n woorde - kijk 'k je geen oog meer an - geen óóg méér
àn...

BOS, *heftig-ontroerd*

Hou op - hou op in godsnaam?...

KNIERTJE

...Twalef jaar geleê - met de Clémentine - heb 'k hier óók zo gezeten.
Snikt in bevende oude handen.

BOS, *zich bedwingend*

Toe, wees nou sterk.

Negentiende toneel.

De vorigen. Mathilde.

MATHILDE

Clémens! - Ach, àrme, bèste Knier, wat ben 'k met je begaan. - 't Is èrg - 't Is schrikkelijk - twéé zoons...

KNIERTJE, *starend*

Me man en vièr zoons...

MATHILDE, *troostend*

Maàr, wees jij maar niet ongerust, hoor. - We hebbe 'n oproeping geschreven - de vrouw van de burgemeester en ik - en die gaat morgen in àl de krante - Hier Kaps...

Bos wenkt haar heen te gaan...

Laat 'r nog effen wàchte, Clémens -

lief.

'k Heb 'n paar kóuwe kotelette - die 'r op zulle knappe - en - en - late we nou maar weer vrede sluite. - Je heb 'r toch niks tegen dat ze weer komt schoonmake? Wij zulle je niet vergete, hoor. - Dag Knier. Sterkte.

af.

Twintigste toneel.

Bos. Kniertje. De Boekhouder.

BOS

Nee, we zulle je niet vergeten.

KNIERTJE

Nou is me enige hoop - 't kind van me nchie.

BOS, *verwonderd*

...'t Kind?

KNIERTJE

dat ongeluk komt 'r bij - ze is zwanger van me zoon -
dof-glimlachend.

Ongeluk? - Nee, dat is nou geen ongeluk...

BOS

...En vertel jij dat zó maar? Heb jij die onzedelijkheid onder je eigen dak?
- Ken dan niet de statute van 't fonds, dat géén onderstand wordt
uitgekeerd an wie 'n ergerlijk leven leidt of zich naar ons gevoelen niet
goed gedraagt?...

KNIERTJE, *dof*

De here motte 't zellef weten - hoe ze met me wille - de here...

BOS

Dat zal 'n toer met de commissie worde, Knier - met de commissie van
't fonds. Je zoon, die in de gevangenis - die oproerliedjes - en je nicht
die mij. - Enfijn ik zal me best doen - ik zál òp mè wòord je voorspraak
- maar belove, bélóve kan 'k niks. - D'r zijn zeven nièuwe gezinne, die
nou op onderstand wachte - zéstien nieuwe weze -
opstaand en de brandkast sluitend.

Nee, blijf nog maar even zitte... Me vrouw wou je wat meegeve...

Eenentwintigste toneel.

Kniertje. De Boekhouder.

MATHILDE, *onzichtbaar*

Kaps! Kaps!

De boekhouder staat op, verdwijnt een ogenblik, keert terug met 'n schaaltje en een geëmailleerd pannetje.

DE BOEKHOUDER, *goedig*

Of je de schale bij gelegenheid anreikt - en of je Zaterdag weer wil komme schoonmake.

Zij staart voor zich uit. Vrindelijk legt hij haar willoze handen om schaaltje en pannetje, en sloft naar z'n kruk. Een stilte. Kniertje zit onbewogen, smartelijk-versuft, mumt met de lippen, staat moeilijk op, strompelt het kantoor uit.

... 'n Oproeping voor de krante

(glimlachend komt hij naar de voorgrond, leunt op Bos' schrijfbureau, leest)

... 'Weldadige landgenoten!

Wederom doen wij met de vriendelijkste aandrang een beroep op uw weldadigheidzin ten behoeve van een aantal hulpbehoevende weduwen en wezen. De logger OP HOOP VAN ZEGEN...'

(Doek).

EINDE VAN HET VIERDE BEDRIJF.

Amsterdam, 15 Oct.-9 Dec. 1900.